Nº21 (24.303)

2022 гъэм мазаем (февралым) и 26, щэбэт • Тхьэмахуэм щэ къыдокІ • И уасэр зы тумэнщ • adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек иригъэкіуэкіащ республикэм и Правительствэм хэтхэмрэ шІыналъэ администрацэхэм я Іэтащхьэхэмрэ зыхэта зэІущІэ. Абы нэхъыбэу щытепсэлъыхьащ Донецк, Луганск цІыхубэ республикэхэм я ціыхухэу зи псэупіэр Іэмалыншагъэкіэ Іэщіыб зыщіахэм ядэіэпыкъун зэрыхуейм ехьэл а Іуэхугъуэхэм.

- ДИ къэралым и Президент Тутин Владимир мыхьэнэшхуэ зиlэ унафэхэр къищтащ Донецк, Луганск цІыхубэ республикэхэм шынагъуэншагъэр щыхъумэным теухуауэ, атІэми, ахэр хуэунэтІаш Урысей Федерацэми шынагъуэншагъэ къыщызэгъэпэщыным, - зэхуэсыр къыщызэlуихым жи-Іащ Кіуэкіуэ Казбек. - Фашизмэр зищІысыр зыми лейуэ къыгурыгъэlуэн хуейкъым. Псори фыщыгъуазэщ 1941 -1945 гъэхэм екіуэкіа Хэку зауэшхуэм и тхыдэм. Ди къэралым и Президентым къищта унафэхэу дызытепсэлъыхьхэр хуэгъэпсащ ди хэкум, нэгъуэщТ шІыналъэхэм къихъуэну шІэблэхэм я шынагъуэншагъэм, зэ-Іузэпэщыныгъэм. Си фІэщ мэхъу иджыпсту хамэ щІы-пІэхэм щекІуэкІ Іуэху мыщхьэпэхэм дуней псор гузэвэгъуэм зэрыхадзэр. Фашизмэм и купщІэри аращ - цІыхубэр зэрыщыту гъэкІуэдыным епха шынагъуэщ. Абы къыхэкІыу къызолъытэ къащта унафэ псори тэмэму, захуагъэмрэ пэжыгъэмрэ я телъхьэу. Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубэм да-Іыгъ Урысей Федерацэм и Президентым и унафэхэр.

Адэкіэ Кіуэкіуэр къытеувыlащ Донецк, Луганск ціыхубэ республикэхэм ящыщу зи лъахэр Тэмалыншэу зыбгынахэм дадэІэпыкъун зэрыхуейм. Абы фІыщІэ яхуищІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхухэм ящы-

Къэралыр зэрыт щытык Іэр зэхэтщ Іык Іыу

щу къэхъуа гузэвэгъуэм лъэ- Іэпыкъуну, ныкъуэегъэз зыхуэзымыщІахэм, зи псэупіэр хыфіэзыдзэу зи псэр гъунэгъу къэралым къэзыхьахэм ядэІэпыкъун хуейуэ жэрдэм зыщ ахэм. Псом хуэмыдэу гуапэ щыхъуащ нэгъуэщі щіыпіэхэм апхуэдэ гузэвэгъуэкІэ къикІахэр зэзышэлІэну, я унэхэм щагъэпсэуну хьэзыр куэд ди республикэм зэрисыр.

Волонтёрхэм я гугъу ищІу, КІуэкІуэм къыхигъэщащ абыхэм гууз-лыуз зэраlэр. А зэщlэхъееныгъэм хэт щІалэгъуалэм ящыщ куэд хьэзырщ ди деж я псэр къэзыхьа цІыхухэм ядэ-

ахэр щыпсэу екіуэліапіэхэм щылэ-

- Мис аращ хэкум и цІыху нэсым иІапхъэ Іуэху еплъыкІэр, къыхигъэщащ республикэм и Іэташхьэм. - Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубэр а Іуэхум апхуэдэу зэреплъым мыхьэнэшхуэ иІэщ ди республикэми Урысей Федерацэми я дежкіэ. Я псэупіэхэр гузэвэгъуэкіэ зыбгынэхэм папщіэ дгъэхьэзыракіэщ ціыху 800 зыщіэхуэн псэупІэ зэмылІэужьыгъуэхэр. Апхуэдэуи оперативнэ штаб къызэдгъэпэщащ, абыхэм гуманитар дэІэпыкъуныгъэ еты- лъэм и унафэщІым жиІащ

піалъэкіэ ным теухуа Іуэхухэр зэфіагъэхьэныр я пщэрылъу. А цІыхухэр Іэмалыншэу зыхуеину хьэпшыпхэр зэрылъ апхуэдэ зы машинэ дутІыпщакІэщ. ЕтІуанэм ишэнущ сабийхэм папшІэ хьэпшып цІыкІухэр. Псапэ ин зыпылъ а лэжьыгъэм пытщэнущ. Ди республикэм щыпсэухэр дапщэщи гурэ псэкІэ пэджэжу щытащ къуэшым, гъунэгъум я гузэвэгъуэм. Иджыри аращ: псэзэпылъхьэпІэм ихуа цІыхухэр гулъытэншэу къэдгъэнэн тхузэфІэкІынукъым.

Зэхуэсым щытепсэлъыхьащ нэгъуэщІ Іуэхухэми. ЩІына-

республикэм щыщыІэ эпидемиологие щытыкІэм иджыри къызэрыгуэкІкІэ узэремыджэнур, атІэми, зэпІэзэрытыныгъэм и мардэ гуэрхэри абы зэрыхэплъагъуэри къыхигъэщащ.

- Сымаджэ куэд щы ащ мазаем и 6 - 8-хэм, ауэ иужьрей тхьэмахуэм абыхэм я бжыгъэр нэхъ мащІэ хъуащ процент 38-кІэ, узыр къызэуэлІа сабийхэри хэту, - жиlащ а lуэхум теухуауэ зэхуэсым къыщып-сэлъа, КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министр Къалэбатэ Рустам. - Нэхъ мащІэ хъуащ «ДэІэпыкъуэгъу псынщіэр» къызыхураджэхэри, сымаджэщым дгъэгъуэлъхэм я бжыгъэри.

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий зэlущІэм щытепсэлъыхьащ лъэпкъ проектхэмрэ къэрал программээмрэ ди республикэм зэрыжицагъэзащіэм. Абы зэрыжицамкіэ, илэкіэ зи гугъу ящіа школыщІзу 10-м (абыхэм ящыщу 3-р яухуэ, адрей 7-м ехьэл а лэжьыгъэхэри мы гъэм яублэнуш) къышІагъуаш иджыри курыт еджапІзу 8 яухуэн хуейуэ. Абыхэм епха Іуэхугъуэхэм щытепсэлъыхьакІэщ къэралым и щыхьэрым. А ухуэныгъэхэм иджыри хухахынущ сом меларди 4-м нэс. Дэтхэнэми еджакіуэ 800 щіэхуэну школхэр щаухуэнущ Налшык, Тэрч къалэхэм, Шэджэм ЕтІуанэ къуажэм. Прималкинскэ жылэм дащІыхьынущ сабий 500 зэкІуэлІэну школыр. Апхуэдэу курыт школышІэхэр шызэфІагъэувэнущ Нарткъалэ (еджакІуэ 400), Шордакъ къуажэмрэ Александровскэ станицэмрэ (еджакІуэ 200), Терскол жылэм (еджакІуи 150-рэ). А школыщІэхэм епха ухуэныгъэ лэжьыгъэхэр 2023 - 2024 гъэхэм зэфІагъэкІынущ.

КЪАРДЭН Маритэ.

«ТекІуэныгъэм и мафІэгур» Налшык къэсащ

Дыгъуасэ «Налшык» гъущІ гъуэгу станцым «ТекІуэныгъэм и мафіэгур» къэсащ.

МАХУИЩКІЭ КъБР-м щыІэну а музейм хуэдэ дунейм темыту зэрыжаlэр куэдым зэхахащ, ауэ абы и телъыджагъэр умылъэгъуауэ уи фІэщ пхуэщІынукъым.

Зауэм ипэ лъэхъэнэм къыщыщІэдзауэ илъэс бжыгъэкіэ ціыхухэм я фэм дэкіа бэлыхымрэ гузэвэгъуэмрэ уіэбэмэ улъэ эсыну, къэ эбэмэ къыплъэ эсыну къыпщыхъуу щащ ар.

Экспозицэ телъыджэр я Іэдакъэ къыщІэкІащ Поштаренкэ Дмитрий зи унафэщі «Невский баталист» тхыдэ-художественнэ гупым. ЦІыху 70 елэжьащ проектым. Зауэ лъэхъэнэм трахауэ сурэт миным щІигъу къыхахри, зэфІагъэувэжащ. Абыхэм тращыкіа скульптурэхэр зэрахуэпар 1930 - 1940 гъэхэм псэуахэм ящыгъауэ музейхэм щахъумахэрщ.

Іуэхум и жэрдэмщіакіуэр УФ-м Щіэныгъэмрэ іэщіагъэ нэхъыщхьэ егъэгъуэтынымкlэ и министерствэмрэ «Урысейм и гъущІ гъуэгухэр» ТуэхущІапІэмрэщ.

Налшык мафіэгур къезыгъэблэгъахэм ящыщщ КъБР-м щэн-

хабзэмкІэ и министр Къумахуэ Мухьэдин.

- Илъэс бжыгъэхэр псынщізу блокі, куэдым захъуэж ауэ зауэм теухуа Іуэхугъуэхэм сыт зэмани ди гур ягъэпіейтей, - жеіэ Къумахуэм. - Ди къэралым щыщу цІыху мелуан 27-м мамы-рыгъэм я псэр щІатащ. ЦІыхухэм я фэм дэкІар къэІуэтэгъуейщ. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, Хэку зауэшхуэм хэтахэр кІуэ пэтми нэхъ мащіэ мэхъу. Блэкіар тщымыгъупщэу, къэкіуэнум дерс къыхэтхын папщіэ мыпхуэдэ гъэлъэгъуэныгъэхэр зэпыу имыіэу къызэгъэпэщын хуейуэ къызолъытэ.

(КІэухыр 2-нэ нап.)

ЗэІущІэхэр

Лъэпкъ проектхэр

ЦІыхухэр къыщіагъзіэпхъукі

КъБР-м и Ізтащхьэ КІуэкІуэ Казбек хэтащ УФ-м и Правительствэм щІыналъэ зыужьыныгъэмкІэ и комиссэм и президиумым и зэ-ІущІэм. Ар иригъэкІуэкІащ Урысейм и Правительствэм и вице-премьер Хуснуллин Марат.

КЪЫЗЭХУЭСАХЭР тепсэлъыхьащ «Псэупіэхэмрэ къалэ гъащіэмрэ» лъэпкъ проектыр гъэзэщіа зэрыхъум, жьы дыдэ хъуа, ущыпсэуну дзыхьщіыгъуэджэ унэхэм ціыхухэр къыщіэгьзіэпхъукіыным хуэунэтіа программэм. Хуснуллин Марат зэрыжиіамкіэ, иджыпстукіэ а программэр ягъэзащіэ абы щыубзыхуа піальэхэм ефіэкіыу. 2021 гъэм и фокіадэм УФ-м и Президент Путин Владимир ціыхухэр ущыпсэуну шынагъуэ хъуа унэхэм нэхъ псынщізу къыщіэгъэіэпхъукіын зэрыхуейм теухуа унафэ къищтауэ щытащ. Хуснуллиным къызэхуэсахэр щыгъуазэ ищіащ зыхуагъэувыжа къалэнхэр нэхъ нэгъэсауэ гъэзэщіа хъун папщіэ, Правительствэм хабзэщіэхэр зэригъэхьэзырар.

Къэбэрдей-Балъкъэрым 2022 гъэм къриубыдэу псэупізу метр зэбгъузэнатіз мин 512-рэ щатыну я мурадщ. Ухуэныгъэ лэжьыгъэхэр (унейуэ ящі унэхэри хэту) ирагъэфізкіуэн папщіз, республикэм адэкіи щыпащэнущ 2022 - 2024 гъэхэм ятещіыхьа къэрал программэхэу инфраструктурэм зегъэужьыным ехьэліахэр гъэзэщіэным. Абыхэм япкъ иткіз Налшык дэт псэупіз унэхэм гъуэгухэмрэ псырэ газрэ зэрыкіуэ бжьамийхэмрэ щаукъуэдиинущ, унэщіэхэм къедза щіыпіэхэр зыхуей хуагъэзэнущ.

Зэlущlэм къыщаlэта lуэхухэм я гугъу щищlым, Кlуэкlуэ Казбек къыхигъэщащ 2017 гъэм щlышылэм и 1-м къащтауэ щыта, ущыпсэуну шынагъуэ хъуа унэхэм цlыхухэр къыщlагъэlэпхъукlын и лъэныкъуэкlэ 2019 - 2023 гъэхэм зыхуагъэувыж къалэнхэр зытраухуа пlалъэм ипэ иту зэрагъэзэщlар, гъэм и япэ кварталым ар и кlэм зэрынагъэсынур.

«Мы программэм делэжьын щыщІэддзэм, ущыпсэуну шынагъуэ, фэтэр куэду зэхэт унэ 62-м цІыху 1034-рэ илъэсипліым и кіуэцікіэ къыщІэдгъэІэпхъукІыну къалэн зыщытщІыжат, - жиІащ КіуэкІуэ Казбек. – А псоми къызэщІаубыдэрт метр зэбгъузэнатІэ 17000. Дызэрыт зэманым цІыху 547-рэ унэщІэхэм дгъэІэпхъуакІэщ, къэнар метр зэбгъузэнатІэ мини 7,6-м щыпсэу цІыху 487-рэ къыщІэдгъэlэпхъукlыжынырщ. Мы программэм хиубыдэ, фэтэр куэду зэхэт унэ псори ттакіэщ, иджы псэупіэхэр ціыхухэм хабзэкіэ ей зыщі дэфтэрхэм долэжь. А Іуэхум къыдэкІуэу дэ дыхэтщ 2017 гъэм щІышылэм и 1-м щегъэжьауэ 2020 гъэм дыгъэгъазэм и 20-м ирихьэлІэу ущыпсэуну шынагъуэу къалъыта унэхэм я бжыгъэр гъэмэщІэнымкІэ ПсэупІэ-коммуналънэ хозяйствэм и фондым къызэригъэпэщ программэщІэми. Ди мурадщ метр зэбгъузэнатІэ 15000 хъу, фэтэр куэду зэхэт унэ 19-м щыпсэу цІыху 1861-рэ дгъэІэпхъуэну. Зи гугъу тщІы программэри и пІальэр къэмысу зэрыдгъэзэщІэнум иужь дитынущ».

КЪУДЕЙ Іэминэ.

«ТекІуэныгъэм и мафІэгур» Налшык къэсащ

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.).

Сэ къызэрымыкІуэу сигу ирихьащ гъэлъэгъуэныгъэр. Скульпторхэм я Іззагъэм и закъуэкъым згъэщІэгъуар, атІэ Іуэхугъуэхэр зэрызэхэгъэува щІыкІэрщ: видеопроектхэр, видеоблынхэр, вагон къэс къыщыІу макъамэ къыхэхахэр, уеблэмэ, мафІэгур кІуэуэ къыпщызыгъэхъу Ізмалхэр.

Япэ мафіэгум мамыр гъащіэм хэпсэукі ціыхухэм дащыіуощіэ. Къэхъунум зыри хэзымыщіыкі сабийхэмрэ балигъхэмрэ зэхэзэрыхьауэ, я нэгум гуфіэ кърихыу, зытет гъуэгуанэм фіыкіэ щыгугъыу долъагъу. Абыхэм дэнэ щащіэнт къапэплъэр?..

ЕтІуанэм зауэм даша щІалэ цІынэхэр исщ, вагон бжэщхьэІум гъыуэ тет бзылъхугъэр, зи бын зауэм яша анэ псоми я фэеплъ хуэдэщ. ЩІалэхэм я нэгум зэрыгузавэр, зэрыпІейтейр иболъагъуэ. Дауэ мыгузэвэнрэт?!

Къыкlэлъыкlуэ вагоныр окопэ щlыкlэу щlащи, сэлэтхэр ныбафэкlэ щылъщ, уи щхьэщыгум ит кхъухьлъатэхэм кърадзых бомбэхэм щхьэхуимыту уагъэгузавэ, апхуэдизкlэ пэжу щlащи. Адэкlэ тлъагъу нэмыцэlуэм дигу къегъэкlыж ещанэ рейхым цlыхухэм я фэм дихар.

Штаб, санитар, щіэныгъэ, зыгъэпскіыпіэ - бронепоезд вагонхэр зэкіэлъокіуэ.

Иужьрей вагоным щагъэлъа́пІэ текІуэныгъэр, уэрэд ину къыщоІу, цІыхухэм зэхуэгуфІэу сурэтхэр зытрагъэх. Абдеж цІыкІухэми инхэми, цІыхухъухэми цІыхубзхэми я нэгум лІыхъужьыгъэ къызэрищыр фэзгъэлъэгъуащэрэт!

Ди республикэм щыпсэу дэтхэнэри езгъэплъыну, сэ зыхэсщахэр зыхезгъэщану сыхуейт. Музейм зы махуэм къриубыдэу цаму мин еплъыфынущ.

Налшык и гъущ Гъуэгу станцым къыщы зэрагъэпэща концертым зауэ лъэхъэнэм теухуа уэрэд ц Іэры Іуэхэр ди республикэм и артист пажэхэм щагъэзэщ Іаш.

ТекІуэныгъэм и мафІэгур музей къудейкъым, ар нэпсыр щыпхуэмыІыгъ, блэкІа лъэхъэнэм дакъикъэ бжыгъэкІэ ухэзышэ, узыгъэгужьей, узыгъэгумэщІ, узыгъэгупсысэ Іуэхугъуэщ.

Музейм и пэм къыщыщіэдзауэ и кіэм нэс упхыкіыу дунейм къыщыхъу зэрызехьэхэм ухэплъэжа иужькіэ куэд дыдэрэ зэхэтха «Щремыіэ зауэ!» псалъэхэм я мыхьэнэр нэсу зыхыбощіэ.

ЩОМАХУЭ Залинэ. *Сурэтыр* **Къарей Элинэ** *трихащ*.

ДНР-мрэ ЛНР-мрэ къызэралъытам топсэлъыхь

КъБР-м и Парламентым хэт КПРФ фракцэм и унафэщ/ Пащты Борис абы теухуауэ жеlэ: «ДНР-мрэ ЛНР-мрэ щхьэхуит щlынальэу къэлъытэныр ди партым и жэрдэму зэрыщытам тызощlыхьри, дауи, сэ апхуэдэ унафэр дызоlыгъ. Абы, псом нэхъышхьэу, кърикlуэнуращи, лажьэ зимыlэ жыкlэфэкlэхэр, бзылъхугъэхэмрэ сабийхэмрэ зэрызэтраукlэм кlэ игъуэтынущ. Къапщтэмэ, иужьрей илъэси 8-м яукlахэмрэ уlэгъэ ящlахэмрэ мин 10 бжыгъэкlэ къыпхуэбжынущ, зи насып якъутахэр - мини 100-кlэ.

Къищынэмыщіауэ, Донецк, Луганск щіыналъэхэр зыми и унафэм щіэмыту къэлъытэныр Минск унафэхэм къыщыгъэлъэгъуауэ щытами, ягъэзэщіакъым. Икіи іей къызыхухэкіар ціыхубэращ. Абы тепщіыхьмэ, республикэхэр щхьэхуиту къызэралъытам ціыхухэм іэмал ярет езыхэм я къэкіуэнур, зыдэгъуэгурыкіуэнур къыхахыжыну».

«Захуагъэ здэщы!э Урысей - Пэжым и телъхьэу» фракцэм и унафэщ! Кебеков Владимир: «Захуагъэ здэщы!э Урысей - Пэжым и телъхьэ» социалист партым Къэбэрдей-Балъкъэрым щи!э щ!ыналъэ къудамэм хэтхэм Урысейм и Президентым дыдо!ыгъ Донецк, Луганск ц!ыхубэ республикэхэр щхьэхуиту къэлъытэным теухуа и унафэр.

Щіыналъэхэр щытыкіэ зэрыхуам тепщіыхьмэ, апхуэдэ унафэр псом нэхърэ нэхъ тэмэму къызолъытэ икіи Донбассым и

ціыхухэр зэтрамыукізу къегъэльным, я лъэпкъ хабзэхэм тету я хуитыныгъэхэр хъума хъуным, республикэхэм щыпсэухэм я псэукіэр езыгъэфіэкіуэну іуэхухэм я хэкіыпізу слъагъури аращ.

Донецк, Луганск ціыхубэ республикитіри Урысейм къызэрильытам а щіынальэхэр щихъумэнущ Іуэхугъуэ шынагъуэхэм, мамырыгъэр щыгъэувынымкій сэбэп хъунущ.

Дунейпсо зэхущытык Іэхэм я тхыдэм уриплъэжмэ, на Іуэ къохъу къухьэп Іэ политикхэм сыт щыгъуи губжьыр я хьэлу, я лъэщагъэм ирипагэжу, я Іуэху еплъык Іэхэм къытехуэн хуейуэ адрейхэм пагъэуву къызэрек Іуэк Іарейхэм гарейхэм гарейх гар

КъБР-м и Парламентым Лэжьыгъэмкlэ, социальнэ политикэмрэ узыншагъэр хъумэнымкlэ и комитетым и унафэщlым и къуэдзэ, КъБР-м и Парламентым хэт ЛДПР фракцэм и унафэщl Безгодькэ Владимир:

- Донбассым щекіуэкі зэпэщізувэныгъэр мамыру зэхэкіын папщіз, ди къэралым и унафэщіхэм Ізмал псори къагъэсэбэпауэ къыдолъытэ. А щіыналъэхэм я шынагъуэншагъэм теухуауэ шэсыпіз зэрыхъу іуэхугъуэ пыухыкіахэри хуагъэлъэгъуат США-мрэ НАТО-мрэ. Абыхэм я жэуапхэри

дощіэ. Ахэр хущіокъу «дыкъызэфіагъэщіэну». Аршхьэкіэ зыри къикіынукъым. Украинэм и щытыкіэм теухуауэ УФ-м и Президент Путин Владимир и Зэрызыхуагъазэр, Мюнхен щекіуэкіа зэіущіэм къыщипсэлъари дэщіыгъуу, тхыдэм къыхэнэну къызолъытэ. Абы іуэхугъуэхэр зэрекіуэкіар зэпкърихащ тхыдэм и пэжыпіэм тету. Ахэр щыхьэт тохъуэ Украинэмрэ Къухьэпіэм и зы «гупымрэ» зауэ къамыгъэхъейуэ Іуэхур зэхэгъэкіа зэрыхъунум етхьэліа къарур

Л́ДПР-р сыт щыгъуи зи телъхьэр зэпэшэчауэ жагъуэгъум жэуап етынырщ. УФ-м и Президентым жиlахэр аргуэру зэ щыхьэт техъуащ ди lyэху бгъэдыхьэкlэр зэрытэмэмым. ЛДПР-м диlыгъащ ДНР-мрэ ЛНР-мрэ щlыналъэ щхьэхуиту къэтлъытэныр, абыхэм зэгурыlyэныгъэ етщlылlэныр икlи цlыху мамырхэм я гъащlэр тхъумэныр.

Унагъуэ дахэ

Бахъсэн районым и щіыпіэ самоуправленэм и зэіущіэм щагъэльэпіащ Псыхъурей къуажэм щыщ Понэжхэ я унагъуэр. Абы ещанэ увыпіэр къыщихьащ «Унагъуэ - 2021» Урысейпсо зэхьэзэхуэм и щіыналъэ іыхьэм («Унагъуэ дыщэ» жыхуиіэм).

ПОНЭЖХЭ Исмэхьилрэ Эммэрэ я унагъуэр 1988 гъэм къзунэхуащ. Зэщхьэгъусэхэр а жылэм къыщалъхуащ, къыщыхъуащ. Заур къуажэ амбулаторэм и унафэщју щытащ, иужькіэ илъэс куэдкіэ терапевту лэжьащ. И Іэнатіэм зэрыхуэпэжым папщіэ абы мызэ-мытіэу фіыщіэ тхылъхэр къыхуагъэфэщащ.

Эммэ курыт школым щрегъаджэ, абы щылажьэхэм пщІэ къыхуащІу, и ІэнатІэм къыпэкІуа щІыхь тхылъхэм и лъэр жан ящІу.

Зэщхьэгъусэхэм бынищ зэдапіащ. Исмэхьил, Заирэ, Идар сымэ адэ-анэм ирагъэджащ, щіэныгъэ нэхъыщхьэ псоми яіэщ, зрагъэгъуэта іэщіагъэм иролажьэ. Ахэр Зауррэ Эммэрэ ягъэсащ лэжьыгъэр фіыуэ ялъагъуу, ціыхухэм пщіэ хуащіу, нэмыс яхэпъу

Зэщхьэгъусэхэр щогуфіыкі я къуэрылъху-пхъурылъхухэм, ахэр ціыхухэр ялъытэу, унагъуэр ягъэлъапізу къызэрагъэтэджыным, абыхэм я гум дахагъэмрэ фіылъагъуныгъэмрэ зэрыралъхьэным иужь ит зэпытщ.

ЧЫЛАР Аринэ,

Бахъсэн район администрацэм и пресс-ІуэхущІапІэ.

Экономикэ

Узыншагъэ Махуэгъэпс

Хьэрычэт Іуэхум зрагъзужь

Урысей Федерацэм экономикэ зыужьыныгъэмкІэ и министр Илюшниковэ Татьянэ видеозэпыщІэныгъэ Іэмалхэмкіэ иригъэкіуэкіа зэхыхьэр триухуат «Хьэрычэт мащІэмрэ курытымрэ, хьэрычэтым жэрдэм къыщызыгъэлъагъуэхэм ядэlэпыкъун» лъэпкъ проектыр щІыналъэхэм зэрыщагъэзащІэм.

ЗЭІУЩІЭМ и лэжьыгъэм хэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым экономикэ зыужьыныгъэмкІэ и министр Рахаев Борисрэ абы и къуэдзэ Белецкая Ольгэрэ.

2021 гъэм КъБР-м и Правительствэм «Хьэрычэт мащІэмрэ курытымрэ, хьэрычэтым жэрдэм къыщызыгъэлъагъуэхэм ядэІэпыкъун» лъэпкъ проектыр республикэм щыгъэзэщІэнымкІэ зэгурыІуэныгъэхэр ярищ Іыл Іауэ щытащ лэжьыгъэр зэхьэлІа министерствэхэмрэ ІуэхущІапІэхэмрэ. А лъэныкъуэмкіэ гъэ блэкіам сом мелуани 144-м щІигъу ди республикэм къыщагъэсэбэпащ.

Зэхыхьэм щытепсэлъыхьащ дызэрыт илъэсым гъатхэпэм и 9 - 12-хэм Москва щрагъэкІуэкІын хуейуэ зытраухуа, хьэрычэтым зрагъэужьынымкІэ «Си бизнес» зыфіаща Етіуанэ Урысейпсо форумым и къызэгъэпэщыкІэ хъунуми. Ди республикэм къыбгъэдэкІыу а зэхуэсым хэтынущ «КъБР-м хьэрычэтым зегъэужьынымкІэ и центр» щІыналъэ зэгухьэныгъэм и ліыкіуэхэр.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

БЕППАЕВ Суфиян Узеир и къузр

Къэбэрдей-Балъкъэрым хэщІыныгъэшхуэ игъуэтащ. И ныбжьыр илъэс 85-м иту дунейм ехыжащ дзэ къулыкъущІэ лъэщ, жылагъуэ лэжьа-кІуэ, КъБР-м и Іэтащхьэм и деж ЦІыхухэм я хуитыныгъэхэмкlэ, граждан жылагъуэ институтхэм зегъэужьынымкІэ щылажьэ комиссэм жэуап зыхь и секретарь, республикэм и Жылагъуэ палатэм хэт, балъкъэрхэм я «Алан» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ Беппаев Суфиян Узеир и къуэр.

Áр Къэбэрдей-Балъкъэр АССР-м и Шэджэм районым хыхьэ Булунгу къуажэм 1937 гъэм дыгъэгъазэм и 23-м къыщалъхуащ. Фрунзе М. В. и цІэр зэрихьэу Киев дэт, Бэракъплъыжьзехьэ танк училищэм и курсанту къыщІидзэри, КавказщІыб дзэ округым и командующэм и къуэдзэ къулыкъум нэзыгъэса гъуэгуанэ гугъу къызэринэкІащ. 1969 гъэм абы къиухащ Бронетанк дзэхэм я академиер, 1979 гъэм - Штаб нэхъыщхьэм и дзэ академиер.

Германием щыІэ советыдзэм и гупым хэт 25-нэ танк дивизэм и унафэщІу щытащ. 1989 гъэм и гъатхэпэм щегъэжьауэ 1991 гъэм и жэпуэгъуэ мазэм нэс Белоруссие дзэ округым и 7-нэ танк дивизэр и нэІэ щІэтащ. 1991 гъэм жэпуэгъуэм и 24-м Беппаевым къыхуагъэфэщащ генерал-лейтенант цІэр.

Балъкъэрхэм я «Алан» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и тхьэмадэ къалэныр щрихьэкІым абы ехъулІэныгъэхэр иІэу пхигъэкlащ и лъэпкъым социально-экономикэ, лъэпкъщэнхабзэ я лъэныкъуэкІэ зегъэужьынымкІэ мыхьэнэшхуэ зиІэ Іуэхухэр.

Куэдрэ утыку къыщыпсэлъащ зыуэ щыт Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІынальэм щыпсэу льэпкъ псоми я хабзэхэр къэгъэщІэрэщІэжыным икІи зыр адрейм къыщхьэщызыгъэкІыу яхэлъ щхьэхуэныгъэхэр хъумэжыным къыхуриджэу. Абы и унафэм щІэту «Алан» жылагъуэ зэгухьэныгъэм щІэх-щІэхыурэ иригъэкІуэкІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубэр зэкъуэгъэувэным, щІыналъэм

щыІэным икІи лъэпкъхэм яку дэлъ зэныбжьэгъугъэр гъэбыдэным хуэгъэпса Іуэхухэр.

Беппаев Суфиян щытащ унафэщІ Іэзэу, зыхэтым къахэщырт лэжьыгъэм хуиІэ бгъэдыхьэкІэмкІэ, зыхуигъэувыжа мурадым ерыщу зэрыхуэ-кіуэмкіэ. Абы и гуащіэшхуэ хэлъщ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и цІыхубэм я деж цІыхугъэ лъагэм, щытыкІэ зэпІэзэрытым я хабзэхэр зэрыщыпхагъэкІам.

Абы езым и еплъыкІэ убзыхуа гъащІэм щиІэжу, зыпэрыт Іуэхум хуэпэжу, Кавказ Ищхъэрэ щІыналъэм щыпсэу лъэпкъхэм яку дэлъ мамырыгъэмрэ зэгурыІуэныгъэмрэ хъумэным гулъытэ хуищІу зэрыщытам жылагъуэм я пщІэр къыхуихьащ.

Хэкур егъэфІэкІуэным илъэс куэдкіэ и къару емыблэжу зэрыхуэлэжьам къыпэкІуэ фІыщІи щытхъуи игъуэтыжащ Беппаев Суфиян. Абы къратащ правительствэ дамыгъэу 9-р хамэ къэралхэм 28-рэ, къыхуагъэфэщауэ.

ЛэжьакІуэшхуэ, гулъытэ зыхэлъ унафэщІ, цІыху телъыджэ, хэкупсэ нэс Беппаев Суфиян Узеир и къуэм и фэеплъ зэпІэзэрытыныгъэ нэхур тщыгъупщэнкъым.

Кіуэкіуэ К. В., Егоровэ Т. Б., Мусуков А. Ті., Мэкъуауэ Т. Э., Къуэдзокъуэ М. М., Амщокъуэ Ф. Къ., Аттаев Ж. Ж., Ахъуэхъу Т. Б., Берд Хь. А., Быф А. Ж., Борсэ Ю. Къ., Геккиев З. Д., Геляхов А. С., Говоров С. А., Губин Г. С., Дадэ М. А., Жанатаев С. А., Жыджэт А. А., Залиханов М. Ч., Зумиков Б. М., Къанокъуэ А. Б., Канунников А. Д., Къардэн М. Н., Къармокъуэ Хь. М., Кульбаев А. Б., Къумал З. М., Къумахуэ М. Л., Къуныжь М. А., КІурашын А. В., Любуня Н. Г., Нэхущ З. А., Рахаев А. И., Соттаев Къ. С., Сэхъурокъуэ Хь. Хь., Тату К. Б., Тхьэгъэзит Ю. М., Ульбашев М. М., Федченкэ Л. М., Хьэщхъуэжь А. Б., ХьэфІыціэ М. М., Хъубий М. Б., Щхьэгуэш

Мы махуэхэм

Мазаем и 26,

→ 1940 гъэм къалъхуащ тхакІуэ Щауэ Къалидар.

◆ 1953 гъэм къалъхуащ адыгэ сурэтыщІ, ІуэрыІуатэдж, РАХ-м и дипломант, Адыгэ Республикэм щіыхь зиіэ и художник, къэхутакІуэ, пасэрей адыгэ арджэн, ди лъэпкъ макъамэ Іэмэпсымэхэу шыкІэпшынэр, къамылыр щІыным, абыхэм еуэным хуэІэзэ ГъукІэ Заму-

♦ 1965 гъэм къалъхуащ КъБР-м и Парламентым и депутат, унафэщІу щыта, къэрал да- рат. мыгъэ лъапІэ зыбжанэ зыхуагъэфэща Тхьэгъэлэдж Тимур.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, палъэ-палъэкІэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 10 - 12, жэщым градуси 5 - 6 щыхъунущ.

> Мазаем и 27, тхьэмахуэ

- **→**Мыщэ хужьым и дунейпсо
- ◆Правительствэм и нэІэ щІэмыт зэгухьэныгъэхэм я

дунейпсо махуэщ

◆Урысейм ЩытыкІэ хэхахэм деж къагъэсэбэп и къарухэм я махуэщ. УФ-м и Президент Путин Владимир къыдигъэкІа унафэм ипкъ иткІэ 2015 гъэ лъандэрэ ягъэлъапіэ.

◆1945 гъэм Мэсей Аслъэнджэрий «Совет Союзым и ЛІыхъужь» ціэр къыфіащащ.

+1940 гъэм къалъхуащ шэрджэс сурэтыщІ Мэзукъэбз Хьэзрэт.

◆1941 гъэм къалъхуащ уэрэзиІэ и артист Гъуэт Хъусин.

◆1958 гъэм къалъхуащ жылагъуэ лэжьакІуэ, ДАХ-м и вице-президент КІэкІыхъу Мэжид.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, палъэ-палъэкІэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 10, жэшым градуси 4 - 6 шыхъу-

> Мазаем и 28, блыщхьэ

◆Куэдрэ узримыхьэлІэ узы-

фэхэм я дунейпсо махуэщ **♦**ЦІыхур жеиным и дунейпсо махуэщ

◆1937 гъэм къалъхуащ адыгэ усакіуэ-уэрэдус ціэрыіуэ Къанкъул Фіыціэ.

◆ 1942 гъэм къалъхуащ усакіуэ, КъБР-м щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ Сонэ Абдул-

♦ 1955 гъэм къалъхуащ КъБР-м щіыхь зиіэ и дохутыр, медицинэ щІэныгъэхэм я кандидат. гу узыфэхэм щеГэээ респубджыlакlуэ, УФ-мрэ КъШР-мрэ ликэ центрым и дохутыр нэяцlыхубэартист, КъБР-м щlыхь хъыщхьэ, КъБР-м и Жылагъуэ палатэм хэт Щэрдан Нодар.

◆1957 гъэм къалъхуащ уэрэджы ак Іуэ, КъБР-м щ Іыхь зи Іэ и артист **Уэтэр МуІэед**.

◆ 1958 гъэм къалъхуащ мэкъу-**◆ 1973 гъэм** къалъхуащ къэрал мэш щІэныгъэхэм я доктор, Афганистаным щызэуахэм я лэжьакіуэ, Адыгэ Республи- профессор, КъБКъМУ-м и рекреспубликэ зэгухьэныгъэм и кэм и Іэтащхьэ КъумпІыл Му- тору щыта, КъБР-м щІэныгъэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Жэрыкъуэ Борис.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уфауэ щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 10 - 11, жэщым градуси 4 - 6 щыхъунущ.

> Зыгъэхьэзырар ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Биижь умыгъэблагъи, уи адэ и благъэжь умыбгынэ.

Министрыр щІалэгъуалэм яІуощІэ

КъБР-м узыншагъэр хъумэнымкІэ и министр Къалэбатэ Рустам и лэжьапіэ пэшым щыіущіащ республикэм и ЩІалэгъуалэ правительствэм и ліыкіуэхэм - абы и унафэщі Къущхьэ Иналрэ узыншагъэр хъумэнымкіэ и министр КІэмпІу Зурианэрэ.

ЩІАЛЭГЪУАЛЭ правительствэр - ар КъБР-м и Іэтащхьэм и деж щызэхэт щызэчэнджэщ, щызэпсалъэ органщ. Ар къыщІызэрагъэпэщам и щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэр къэрал властым и органым къыпэщылъ къалэнхэр гъэзэщІэным щіалэгъуалэр къыхэшэнырщ, апхуэдэу иужькіэ къулыкъущІапІэхэм щылэжьэн ІэщІагъэлІхэр гъэхьэзырынырщ.

Зајушјам шытепсапънхваш похутыр јашјагъар кънхазыха щІалэгъуалэр республикэм щекІуэкІ медицинэ зэхыхьэхэм, узыншагъэр хъумэнымкіэ Іэнатіэм къыпэщылъ къалэнхэр зэфІэхыным жыджэру къыхэша зэрыхъуным.

Министрым ЩІалэгъуалэ правительствэм и ліыкіуэхэр щыгъуазэ ищащ гу-лъынтхуэ, лышх узыфэхэм япэщіэтынымкіэ, еіэзэнымкіэ щыіэ лъэпкъ проектхэр зэрагъэзащіэм, а іуэхур ирагъэфіакіуэу адэкіи ирагъэкіуэкіыну лэжьыгъэхэр зыхуэдэм. Апхуэдэуи къыхагъэщащ лэжьыгъэ и піалъэ фіыуэ зыщіэ дохутырхэр іэщіагъэлі ныбжышіэхэм щахуэзэ зэlущlэхэр къызэгъэпэщыным мыхьэнэшхуэ зэриІэр икІи абы и лъэныкъуэкІэ Іуэхугъуэ щхьэхуэхэр къыхалъ-

ЛъэныкъуитІыр зэгурыІуащ Узыншагъэр хъумэнымкІэ министерствэмрэ медицинэ ІэщІагъэр къыхэзыха ныбжьыщіэхэмрэ зэгъусэу зэхыхьэхэр ирагъэкіуэкіыну. Абы и пэщІэдзэу, зэман гъунэгъум къриубыдэу, Къалэбатэ Рустам ди республикэм щыщ щ алэгъуалэу Ставрополь дэт медицинэ къэрал университетым щеджэхэм яlущlэнущ икІи, къызэрыхигъэщамкІэ, абыхэм чэнджэщ яритынущ еджапіэ нэужьым къагъэзэжу къыщыхъуа щіыналъэм я Іэзагъэрэ зэфІэкІрэ къыщагъэсэбэпыну.

шхьэщэмыщі изэ.

AALIB ITCAALB

+ 501

Зи дунейр Іыхьэр зыхъуэжа цІыхуфіыр уигу къыщыкіыжым деж зы нэхугъэ гуэрым узэщіещтэ. Гъащіэм щыщ Іыхьэу абы дэбгъэкІуам и закъуэкъым гум къыдридзеижыр, атІэ щіыкіэ-щытыкізу иіахэр нэгум къыщіоувэж, и псалъэхэр щіэрыщізу зэпыбогъзувэж, ІуэхущІафэу къызэринэк ахэм уроплъэж. Пэжш. блэкіам сыт хуэдизрэ укіэлъыіэбэми. улъэ і эсыркъым, ауэ абы къыхэна цІыхум и фэеплъыр, егъэлея хэмылъу, куэдкіэ ціыхум и гуащіэм и къигъэхъуапІэ мэхъу, я зэхуаку дэлъ нэрымылъагъу къуэпсхэр игъэгъужыркъым, и Іущыгъэмрэ и щапуслымсуст и местиненыш семесх къыхущокі. Тхьэм и къэгъэщіыгъэў зэрыщыт къудейм фіэкіа хэмылъми, ціыхур лъапіэныгъэщ. Итіанэми, и гуащіэрэ и зэфіэкірэ йоплъри, псэу щіыкіэ Ізужьу ялъагъу, дунейм ехыжмэ, и хьэдащхьэ лъэужь халъагъуэ. Ізужьыфіэт икіи лъзужьыфіэт къызэралъхурэ илъэс 85-рэ ирикъуа адыгэ бзэщіэныгъэлэжь гуащіафіэ Темыр Рае.

«АДЫГЭБЗЭ щІэныгъэм и Іэнэ лъакъуищыр щІэзыІыгъэ бзылъхугъи-щым - КІэрашэ Зейнэб, КІуащ Тамарэ, Темыр Рае сымэ - яхузэфіэкіам ущеплъкіэ, ціыхубзыр гуащіэмащіэщ жыпІэныр зэрыщыуагъэр къэгъэнауэ, ліым лъэкіынур зыхуэдизыр къыщіупщытэжын щхьэусыгъуэ къэплъыхъуэу ухуожьэ. Псышхуэу ежэхыр арауэ пІэрэ зи гуащІэ иныр хьэмэрэ ар зэхэлъэдэжурэ къэзыгъэщ псыпэхэр арауэ піэрэ къарууф Іэр? Бзэщ Ізныгъэм и псышхуэр уэру езыхьэх псыпэхэм ящыщу къэлъытэн хуейщ Зейнэб, Тамарэ, Рае сымэ я Іуэхуфэхэр. Нобэ щІэныгъэм сыт къыщыптіэщіми, абы ещхь къахутауэ щыІэмэ жыпІэу Іэмалыншэу узэплъэкІыжынущ, узыхэплъэжынухэми ящыщщ я къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр. Сыт хүэдэ лэжьыгъэми хэлъ пэжагъым хуэдизщ и фіагъыу щіэныгъэм екІынури, ди шыпхъухэм ирагъэкІуэкІа лэжьыгъэшхуэр къабыл пщІы хъунущ. Уеблэмэ тегъэщапіи щіын хуейщ игъэдэхэнур уи лэжьыгъэращ», - жиlэгъат зэгүэр Нало Заур, Хьэжрэтым ІуэрыІуатэщыпэ дызэрыщыІар, Темыр Рае и фІагъышхуэ къызэрыдэкІар щыжесІэжым.

Нало Заур уасэшхуэ хуищІу зытепсэлъыхьа Темыр Рае и цІыхугъэр си щхьэкІи мызэ-мытІзу зыхэсщІащ икІи згъэунэхуащ. Къардэнгъущ Зырамыку и цІэр зезыхьэ Лъэпкъ фондым 2006 гъэм къызэригъэпэщри, щіэныгъэлі цІэрыІуэм 1949 гъэм адыгэщІыр къызэхикіухьу иригъэкіуэкіа іуэрыіуатэщыпэ зекіуэр щіэрыщіэу зэпичыжащ. Тхьэмадэм и фІыщІэ псалъэрэ гъуэгутехьэ хъуэхъукІэ едгъажьэри, Мэздэгурэ ТІуапсырэ я зэхуаку дэлъ гъуэгуанэр щ алэгъуалэ гупым тк у ауэ адыгэ щыпсэу къуажэрэ щытащ, дыдыхьэу. къэдмыгъанэу КъардэнгъущІ Зырамыку игъэуэршэра, лъэпкъ тхыдэжьхэмрэ хъыбархэмрэ къызыпиха куэдым дахуэзэжыну ди насып кърихьэкІащ, абы щыгъуэм ди тхьэмадэм къигъэпсэлъэну хунэмысами, нэхъыжь жьакіуэ куэдми даіущІэну игъуэ дихуащ. Иджыпсту согупсысыжри, а зекІуэрауэ къысщохъу угъуеижынымкІэ ІуэрыІуатэжьхэр гушхуэныгъэ къысхэзылъхьар, апхуэдизкіэ а Іуэхумкіэ нобэми зызгъэн-щіыркъыми. Абы щыгъуэ Къэрэшей-Шэрджэсым къыщытхуащ а гулъытэр къыпхуэмыІуэтэжын хуэдизщ: нэхъыжьи нэхъыщІи драІуэхуу, къытхуаІуэтэжымкіэ иримыкъуу, зэ дызэпсэлъар къытлъыгъуазэрэ етіуанэу тедгъэзэжу тхьэмахуэм нэблагъэкІэ дыщылэжьауэ щытащ.

А гъуэгуанэрщ Темыр Рае къы-щысціыхуари. «Хьэщіэ щіалэ щыіэкъым, мыпхуэдиз фІыгъуэр Инжыдж псыхъуэ щызэхуэзыхьэсхэм я щхьэр зэзмыгъэцІыхуу хъунукъым», - жиІэри къытхуэкІуат. Зи цІэр зи тхыгъэхэмкІэ тціыху бзылъхугъэ ціэрыіуэр дэр шхьэкіэ Черкесск къикіыу къызэрыкІуам тІэкІу Іэнкун сищІами, зэуэ сызэтриубыдэжащ. Нобэ хуэдэу си тхьэкІумэм итщ, иужькІи бжыгъэрэ жесІэжащ ар: «УкъызытекІухьа Іуэхум уэри сэри дрилъыхъуакІуэщ, узыщІэупщІэ хъыбарыжьхэр къэзыгъэщ ахэм т ури дралъхугъэщ, укіытэ хэлъкъым, хьэкъ ттелъщ армыхъу. Сыщхьэпэнумэ, жыпіэнущ, сымыщхьэпэнуми, жысіэм уезгъэдэІуэнущ», - зэкІэлъигъэкІуат зыІэзыбжьэм Рае. ЖыІэкІэм пхъэшагъ гуэри хэлътэкъым, атІэ дамэгъу узэхуэзыщІ псалъэт. Абдеж къыщежьэри, Рае сэрэлэжьыгъэ ІуэхукІэ дыщызэрихьэлІи къыхэкІыу, дыщызэпсэлъылІи къэхъуу нэІуасэ дызэхуэхъуащ.

Сыт хуэдизрэ ІуэрыІуатэщыпэ а лъэныкъуэхэм сымыкІуами, нэхъыбэм Рае гъусэ къысхуэхъугъащ. Нобэ срогушхуэ абы и фіыгъэкіэ стхыжыну сызыхунэса хьэжрэт абрэджхэм ятеухуа хъыбархэм, хьэдагъэ хуэјухуэщіэхэм щызэрахьэу щыта хабзэхэм япылъ гъэсэпэтхыдэхэм, щІыпІэцІэхэм епха ІуэрыІуатэхэм. Иджыри зы гукъэкІыж къыхэслъхьэнут. Зи чэзу кlуэгъуэу lyэрыІуатэ зэхуэтхьэсыжу Хьэжрэтым Къэрэшей-Шэрджэсым дышыІэт. Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институтым дыщІыхьэу махуэ ныкъуэкІэ дыщылажьэу, шэджагъуэ нэужьым къуажэхэм дыкІуэну апхуэдэ мурадт дијэр. Институт щіыхьэпіэм деж дыщыту си бысымым телефонкіэ сыздепсальэм, къуажэхэм я ціэхэр я фіэщыгъэжьхэмкіэ къисіуэурэ сыздакіуэну сызыхуейр жысізу сыщытт Рае абдеж ныщыіухьам. Зыкъызигъэщ акъым, сэри гу лъыстакъым, ауэ, езым иужькіэ къызэрызжиіэжамкіэ, гъэщІэгъуэн щыхъуащ жылэцІэхэм «псэ зэраlутыр», ахэр ди адыгэбзэм хэту дызэрыпсалъэр. Институтым сыщІыхьэу архивым сыщетіысэхыхункіэ зыкъызигъэщІакъым. ШэджагъуэхуегъэзэкІыу Рае архивым ныщІыхьэри, къызбгъурытІысхьащ. «Сыт хуэдэ мурад уимы|эми, т|эк|у утемы-ІэзэщІыхыжу хъунукъым. Зы гупсысэ къызэпташи, абы дытелэжьэн хуейш. Псалъэм шымылътыкъ (шхьэтепхъуэ) теслъхьэ си хабзэкъым, нышэдибэ зэкІэлъыбгъакІуэу къипІуа къуажэцІэ къомым сигу къагъэкlayэ аращ, жылэхэм сыныбдэкІуэмэ сфІэигъуэщ, щІыпІэцІэхэм нобэрей махуэр хухэдгъэх», - жиlащ. Псалъэм псэ хэлъщ, жыхуаІэрати, дызэгурыІуащ.

Гуимыхужщ Рае и фіыгъэкіэ а махуэм къэсцІыхуауэ щыта, Куэшхьэблэ щыщ Лъеиншэ Аулдинрэ Алъэсчырей щыщ Мамхэгъ Пагуэрэ. Абыхэм я жьабзэмрэ щіэжымрэ апхуэдизкіэ куути, сызылъэмыІэсын, блэзгъэкІын къызэрыхэкІынум шэч хэлътэкъым. Рае и псалъэкІэ куэд къапкърытха хъуащ абыхэм. Ауэ хьэлэмэт дыдэр Инжыдж псыхъуитІымрэ Инжыджыщхьэрэ ятеухуауэ къајуэтэжа щіыпіэціэхэмрэ хъыбархэмрэ я закъуэкъым, атІэ нобэ адыгэ щІагъуэ здэщымыІэж Тэджэн псыхъуэхэм, Лабэ тІуащІэм, Хуэдз Іэгъуэблагъэхэм епха щІэныгъэ кІуэдыжым и хъыбар кlапэлъапэхэми драгъэдэІуат. А лъэхъэнэрщ къыщысщІар Рае абазэхэм, беслъэнейхэм, къэбэрдей хьэжрэтхэм я лъэр зытеува щіыгухэм епха щіыпіэціэхэр зэрызэхүихьэсыжыр. ІуэрыІуатэмрэ пасэрей картэхэмрэ зэригъапщэурэ икІи зыр зым и тегъэщІапІзу зэригъэкіэсурэ щіыпіэціэхэм я псалъалъэм зэрелэжьыр.

Зытет дунейм хуэнэхъуеиншэу псэуа Темыр Рае и цІэр щащІэр щалъхуа щІыналъэм и закъуэкъым. Ар фІыуэ къыщацІыхурт Къэбэрдейми Адыгейми, абы и псалъэрэ и жыlэрэ нэсащ хамэщІ щыпсэу адыгэхэм я дежи. БзэщІэныгъэм лъэужь дахэ къыщызыгъэна Темыр Рае 1937 гъэм мазаем и 19-м Алъэсчырей къуажэм къыщалъхуащ. Рае зи унагъуэ къихъуа Мамхэгъхэ Хьэсэнрэ ЛъапІэрэ къуажэм пшіэ къыщыхуащіу, ціыху щыпкъэхэщ къыхужаюу дунейм тетащ. Хэку за-уэшхуэм икlыхьагъкю хэта Мамхэгъ Хьэсэн ящыщт зи псалъэм пщІэ иІэхэм, щапхъэу къащтэхэм. Адэ-анэм я щапхъэр бынми гъуазэ яхуэхъуащ. Классибл хъу курыт еджапІэр Алъэсчырей, еянэ классыр Къэсейхьэблэ къыщиухаш Рае. Еджэныр къызэхъулІэ, къуажэм къыщрат щіэныгъэр зэмэщіэкі пщащэр Черкесск ягъакІуэри, абы дэт еджапІэ-интернатым ебгъуанэ-епщІанэ классхэр къыщиухыжащ. Зэрыныбжьыщіэрэ псалъэр, псэлъэкіэ зэгъэ-пэщар зыфіэфі, абы пщіэ хуэзыщі Рае Шэткъалэ (Ставрополь) егъэджа-

ІІсалъэм псэ хэлъмэ

кІуэхэр щагъэхьэзыру дэт институтым и филологие къудамэм щІэтІысхьащ. Абы щеджэурэ Рае щалъхуа къуажэм адыгэбзэмрэ урысыбзэмрэ щригъэ-джу лэжьащ. Зи ІэщІагъэм фІыуэ хэгъуэза, сабийхэм яхуиІэ щытыкІэмрэ лэжьыгъэм хилъхьэ шІэшыгъуагъымкІэ къыхэща бзылъхугъэ ныбжьыщІэр Къэсейхьэблэ дэт еджапІэм куэд дэмыкІыу ирагъэблагъэри, илъэс зыбжанэкІэ абы щылэжьащ. Рае егъэджэныгъэ лэжьыгъэм хэту а лъэхъэнэм къыдэкІыу щыта «Черкес плъыжь» газетым (иджы «Черкес хэку» фІэщыгъэр зэрехьэ) и тхыгъэхэр щІэх-щІэхыурэ къытрыригъадзэрт. Рае и тхыгъэхэм къыщыІэта хъу Іуэхугъуэхэм мыхьэнэ зэраlар къегъэлъагъуэ абыхэм цlыхухэр мымащІзу къыпэджэжу зэрыщытам. ИкІэм-икІэжым ар редакцэм ирагъэблагъэ. Газетым илъэситІкІэ фІэкІа щымылэжьауэ, абы гу къылъатэри, Къэрэшей-Шэрджэсым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институтым ирагъэблагъэ. Абдеж къыщежьэри, абы и гъащІэр щІэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэм епхауэ ихьащ.

Темыр Рае и Іэдакъэ лэжьыгъэ блыщІым щІигъу къыщІэкІащ. Абыхэм ящыщщ «Къэрэшей-Шэрджэсым щыпсэу адыгэхэм я бзэм хэлъ шхьэхүэныгъэхэр» зыфІища монографие хьэлэмэтыр. Мы лэжьыгъэр зытещІыкІыжа кандидат диссертацэр Рае филологие щІэныгъэхэмкІэ доктор, академик Шагъыр Іэмин и унафэм щІэту игъэхьэзырауэ щытащ. НэхъапэкІэ инжыдждэс адыгэхэм я бзэм теухуауэ Багъы Пётр щІэныгъэ утыкум къэхутэныгъэшхуэ кърилъхьам ф1ыуэ хигъэхъуат, ар къыщыгъэнауэ зригъэубгъуат икІи гулъытэ зымыгъуэта Іуэхугъуэ щхьэхуэхэми я щхьэфэ иІэбат Рае. Шагъыр Іэмин мызэ-мытІэу жиІэу срихьэлІащі: «Темырым и лэжьыгъэр гъэщІэгъуэн зыщІыр къихь щапхъэхэм къыхих щІэныгъэ теориер адыгэбзэм и тхыдэм епхьэлІэн зэрыплъэкІырщ. Ауэ абы къыщынэркъым: лэжьыгъэм щызэкІэлъыгъэкІуа гупсысэр зэхэщІыкІыгъуэу, ІупщІу, нахуэу зэгъэпэщащ. Нахуэщ къэхутакІуэм зи шхьэфэ иІэбэ Іуэхугъуэм мызэ-мытІэу къазэрыхуигъэзэжыр, зэрыщІипщытыкІыжыр, зэрызэригъэзэхуэжыр. Щыуагъэракъым зытешыныхыыр Рае, атІэ пхэнжыгъэ утыку къызэрыримылъ-хьэнуращ». ЩІэныгъэлІ цІэрыІуэм жи-Іа псалъэхэм Рае псэуху къэгъэшыпІи текІыпІи къахуилъыхъуакъым, атІэ иригъуэзаш.

Гу лъытапхъэу зы Іуэху щыІэщ. Темыр Рае и къэхутэныгъэхэр бээщІэныгъэ «къабээм» и жыпхъэм йокІ. Сыт хуэдэ лэжьыгъэ утыку къримылъхьэми, абы тегъэщІапІэ ещІ ІуэрыІуатэр, тхыдэр, археологиер, географиер. Сыт щыгъуи къитІэщІыж Іуэхугъуэр, Нало Заур и жыІауэ, уардэунэ щІегъэтІысхьэ. Апхуэдэщ, псалъэм папщІэ, Темырыр илъэс зыбжанэкІэ зэлэжьа «Жанымбейхэ я лъэпкъыр», «Шапсыгъ лъэпкъ Абатэхэр: ахэр зыщы-

щымрэ Псыжьыщхьэ къэlэпхъуэныр къызыхэкlа щхьэусыгъуэхэмрэ», «Кавказ къурш джабэхэм ущрихьэлlэ абазэ щlыпlэцlэхэр», «Адыгэ пщы-уэркъ лъэпкъыцlэхэмрэ къуажэцlэхэмрэ», «Лъэпкъыцlэхэм къатекlа унагъуэцlэхэр» нэгъуэщlхэри. Зэрыгурыlуэгъуэщи, лэжьыгъэхэм языхээри щlэныгъэм и зэпылъыпlэхэм къотэджыкl, дунейр зэрыпкъыгъуэбэм хуэдэуи, lыхьэ куэду зэхэтщ.

Темыр Рае и гуузт адыгэхэр здимысыж лъахэхэм икјуэдыкіыж щіыпіэціэхэр. Аращ абы и лэжьыгъэхэм Псыжьыщхьэ, Уарпыщхьэ, Тэджэн псыхъуэхэм, Лабэ тІуащІэм, Къэбэрдей ТІуащІэшхуэм, хы ФІыцІэ Іуфэм узыщдыже селидты мехеір еіленхиды пригъэзэжыр. Рае хьэкъыу и фІэщ хъурт пасэрей фІэщыгъэхэм я къэхутэныр лъэпкъ тхыдэр зэфІэгъэувэжыным и мызакъуэу, бзэм и зэфІэувэкІэ хъуари кърипхутэжыфыну. ЩІыпіэціэхэр иджкіэрэ, Рае къыщіигъэщырт адыгэбзэм и пасэрей псалъэ къэхъукІэ Іэмалхэр, бээ зэлъэпкъэгъухэм зэдай лъапсэр. ди шІыналъэм къихьа лъэпкъхэм яжь адыгэбзэм къызэрыщіихуа щіыкіэр, лъэпкъ Іэпхъуэ-шапхъуэр, нэгъуэщі Іуэхугъуэ куэдри. Зауэ хуэјухуэщ эхэм ятегъэпсыхьа пасэрей картэхэр и тегъэщ ап гэу Темырым адыгэ лакъуэхэр щыпсэуа щІыпІэхэр нэхъ игъэбелджылырт, нэхъ нахуэу къыщІигъэщырт. Илъэс бжыгъэ елэжьащ Рае «Адыгэ куэдкіэ щІыпІэцІэхэр» монографием. Дунейм къытемыхьами, иджыри къыздэсым зыщІыпІи къытемыхуа лэжьыгъэшхуэ къызэщІиубыдащ абы: щымыІэж къуажэхэм я фІэщыгъэм къыщегъэжьауэ абы ихуаш къуэладжэхэм, бгыхэм, Іуащхьэхэм, псынэ-хэм, псыхъуэхэм, нэгъуэщІ куэдми епха фІэщыгъэхэр.

«Беслъэней пщыгъуэ» - аращ Темырым и иужьрей лэжьыгъэшхуэми зэреджэр. Ари и кlэм нигъэсыну хунэсакъым, ауэ жыпlэ хъунущ псэуху Рае зытелэжьахэм а къэхутэныгъэр я Іэтащхьэlулlэж хъуну.

Темыр Рае тхылъит у зэхэт, академие лъабжьэ зиІэ «Адыгэбзэ («Кабардиночеркесский язык»)» лэжьыгъэ абрагъуэр зэхэзыгъэувахэм яхэтащ. Дунейпсо мыхьэнэ зиіэ «Европэм щызекіуэ бзэхэм я атлас» щІэнгъуазэм адыгэбзэм теухуауэ ит тхыгъэр Раещ зи ІэдакъэщІэкІыр. Урыс-адыгэ жылагъуэ-бэдаущ фІэщыгъэхэм я псалъалъэр зэхэзылъхьа гупым Темырыр я пашэу щытащ. Бзылъхугъэ жаныр емышыжу хэтащ щІылъэм щрагъэкІуэкІ щІэн-Іуатэхэми, урысейпсо икІи дунейпсо мыхьэнэ зиіэ зэіущіэхэми. Дэнэ щіыпІэ къыщымыпсэлъами, утыкур игъэдахэрт, щІэныгъэ зэныкъуэкъур къызэщІигъэушэрт, гупсысэщІэхэр къызэщигъэурт.

Рае адыгэбзэ щіэныгъэм хуищіа хэлъхьэныгъэр инщ. Абы и лэжьыгъэшхуэр къэралым гулъытэншэ ищіакъым. Рае «Къэрэшей-Шэрджэс Республикэм щіэныгъэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ» ціэ лъапіэр къыхуагъэфэщауэ щытащ.

Апхуэдэ дыдэуи инщ Рае цІыхум къахуигъэна фэеплъри. Зи зэхэщТыкІыр лъагэ, зи къэухьыр ин бзылъхугъэм щІэми жьыми псалъэ къахуигъуэтыфырт, дэтхэнэми задищіыфырт, лъэданэ ина сыт хуэдэ Іуэхури зэрихыфырт. Езыр къызэрымыкіуэу ціыху зэпіэзэрытт, и нэгум кърих нурым узыІэпишэрт, и псэлъэкІэм удихьэхырт, узэрыбгъэдэсар уфіэмащіэрэ къытебгъэзэжыну ухуэпіащізу апхуэдэу уищІырт. Дунейм зэрехыжрэ илъэс зыбжанэ дэкlыжами, и гугъур пхуэухыркъым, и псалъэр къыболъыхъуэ. Аращ - цІыхуфІым зэи зыщыбгъэнщІыркъым. Темырыр нэгъэсауэ цІыхуфІт. Нобэ къытхэмытыжми, абы и фэеплъыр щІэблэм яхъумэ, адыгэбзэр къахутэхукІи, и цІэр мыкІуэдыжу жаlэнуш. Дыхуэарэзыш, Тхьэр арэзы къыхухъу!

> ТАБЫЩ Мурат, «Адыгэ псалъэ» газетым и щ!эныгъэ обозреватель.

ANUIS ITCANUS

Псэухэм папщ1э ноби псэу

«Си ужьыр махуэ пхухъу...» -Бжызоіэ, лъахэ! (Гъу.Л.)

УсакІуэ ціэрыіуэ, КъБР-м щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ Гъубжокъуэ Лиуан къызэралъхурэ илъэс 85-рэ ирикъуащ.

Ар ящыщщ лъэпкъ литературэм зи хъэтІыр ІупщІу къыхэщхэм, зи усыгъэм щІэупщІэ

Винницкэ областым щыІэ литературэ саугъэтхэм я лауреат, СССР-м и ТхакІуэхэми Журналистхэми я союзхэм хэта Гъубжокъуэ Лиуан, куэд къимыгъэщіами, лъэпкъ щэнхабзэм хэлъхьэныгъэфІ хуищІащ. Ар ящыщщ блэкіа ліэщіыгъуэм и 50 гъэхэм зи макъ нэхъ лъэщу къэјуа усакјуэхэм.

Гъубжокъуэ Лиуан Мухьэмэд и къуэр 1937 гъэм мазаем и 23-м Советскэ (иджы Шэрэдж) елеахтмеЖ еахых местаны ш къуажэм къыщалъхуащ. 1954 гъэм курыт еджапІэр къиухри, КъБКъУ-м и тхыдэ-филологие факультетым и адыгэбзэ къудамэм щІэтІысхьащ. СССР-м и Txaкlyэхэм я зэгухьэныгъэм деж щыІэ Литературэ курс нэхъыщхьэхэр 1973 гъэм къиу-

ІэнатІэ зэмылІэужьыгъуэхэм

Ажалыр бжэм нэхъ благъэщ - Лиуан пэрытащ. Ар лэжьащ ти- хуауэ ятха усэхэмрэ бал- «Псынэ», **Хъумэ къэс -** пографием и корректору, Круп- ладэмрэ. Тхылъым Гъубжо- хьэмэ Ма скэм и цІэр зезыхьэ Лъэпкъ къэрал библиотекэм и методисту, художественнэ литературэр ціыхубэм яхыхьэнымкіэ бюром и унафэщly, «Іуащхьэмахуэ» журналым критикэмрэ драматургиемкІэ и къудамэм и редактору. Зи лэжьыгъэм хуэпэж икій хуэіэижь Гъубжокъўэр сыт хуэдэ ІэнатІэ пэрытами хущІэкъуащ и къалэныр хьэлэлу дагъуэншэу зэригъэзэщІэным.

къыщІэкІащ тхылъ куэд. Абыхэм ящыщщ «Ди къуажэ щІалэ цІыкІухэр» (1960), «Пионерым и лІыгъэ» (1964), «Насыпгуэш» (1970),«Жэщ гупсысэхэр» (1973),«Зэманым и джэрпэджэж» (1977), «Пули и зёрна» (1977), «Къэрабэ» (1979), «Солнечная сторона» (1984), «Эхо Эльбруса» (1986), «Дыгъапіэ» (1987) тхылъхэр, нэгъуэщ Іхэри.

2013 гъэм «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм къыщыдэкІащ папщІэ сопсэу» «Псэухэм тхылъыр. Абы щызэхуэхьэсыжащ Гъубжокъуэ Лиуан и гъащІэмрэ и тхыгъэхэмрэ теухуахэр, и усэхэр (адыгэбзэкІи урысыбзэкІи), усакІуэм тыгъэ къыхуащ а тхылъхэм къыхутратха тхыгъэ кlэщlхэр, ныбжьэгъухэм къыхужаla псалъэ гуапэхэр, абыхэм я гукъэкіыжхэр, апхуэдэуи езым теу-

къуэм къыхуагъэфэща щІыхь тхылъхэр, дипломхэр зэрыт гүэдзэн дэщІыгъущ.

Бзэ къулейкІэ, щІэщыгъуэкІэ гъэнщіа и Іэдакъэщіэкіхэм гупсысэ куу ящІэлъщ икІи щызэхэухуэнащ хэку, анэ лъагъуныгъэхэр, лъэпкъым къыдекІуэкІ хабзэмрэ тхыдэмрэ, щІыуэпсым и къулеигъэр, цІыхухэм яку дэлъ зэхущытыкіэ дахэхэр. Абыхэм ящыщ зыбжанэ зэрадзэкІащ урысыбзэкІэ, Гъубжокъуэ Лиуан и Іэдакъэ хъазыбзэкІэ, балъкъэрыбзэкІэ, латышыбзэкіэ, монголыбзэкіэ, украиныбзэкІэ, нэгъуэщІхэмкІи. Езыми усакіуэ куэдым я тхыгъэхэр адыгэбзэм къригъэзэгъащ. Абы и литературэкритикэ, публицистикэ тхыгъэхэр щІэх-щІэхыурэ къытехуэу щытащ республикэм къыщыдэк! газетхэмрэ журналхэмрэ.

Лиуан и усэхэм ящыщ куэд щІэджыкІакІуэ цІыкІухэм ятриухуащ. Ахэр школхэми еджапІэ нэхъыщхьэхэми щадж. Тхылъ еджэхэми емыджэхэми Гъубжокъуэр къаригъэцІыхуащ бэм зэІэпахыу жаІэ, зэхыхьэ щІагъуэ жаіэ, гуфіэгъуэ къэмынэу щызэхэпх и уэрэдхэм. УсакІуэм и Іэдакъэ къыщІэкІа «Удз дахэхэми яІэщ цІэ зырыз», «Къэрабэ» гущэкъу уэрэдхэр (макъамэхэр Гъубжокъуэ Ритэ «Псынэм и уэрэд»,

«Псынэ», «Уи цІэр Мадинэ хьэмэ Маринэ?», «Бланэ ща-лъху мэкІуэж», «Лъагъуныгъэр къандесджэгукъым» ціэрыіуэхэр куэдрэ ягъэзащіэ.

И лэжьыгъэфІхэмрэ и дуней тетыкІэ дахэмрэ къалъытэри, Лиуан тІзунейрэ къыхуагъэфэщащ «За освоение целинных и залежных земель» медалыр, ВЛКСМ-м и ЦК-м и щІыхь тхылъыр.

Гъубжокъуэм и тхыгъэхэм сыздеджэм сыщриплъэкІэ ціыху псэ пціанэщ слъагъур. Ауэ щыхъукІи, ар зи щхьэ зыхъумэж тхакіуэхэм зэращымыщыр къэлъэгъугъуейкъым, атіэ щіэджыкіакіуэм и псэ хейм хуэсакъ, ар бзаджагъэ псоми щихъумэну хущІэкъу цІыху гу къабзэщ, уІэгъуафІэщ. Си закъуэкъым абы гу лъызытар, критик Іэзэ Сокъур Мусэрбий 1980 гъэхэм икухэм итхауэ щытащ: «гущІэгъумрэ гумащІагъ_щабэмрэ бжьыпэр щаІыгъщ Гъубжокъуэ Лиуан и лирикэм».

Лиуан и тхыгъэхэмкІэ си сабиигъуэм си Іэпэр къиубыдри балигъ гъащІэм сыхишащ, гъащІэм и гъурри и цІынэри къызгуригъэІуам и закъуэкъым, сыщынэщхъеи сыщынасыпыфІи къысщІыгъуащ. Абы и ІэдакъэщІэкІ куэд си бзэгупэм текІкъым, икІи псом хуэмыдэу къыщеблыр ахэр зытеухуам хуэдэ щытыкІэ сыкъыщихутэрщ. Апхуэдэу ціыху къэс езым пэ-

гъунэгъу тхакІуэ къигъуэтыныр фІыгъуэщ. Сэ схуэдэ дапщэм я фІыгъўэў къалъытэрэ Лиуан и тхыгъэхэр?!

Псэ хьэлэлу, еншэу псэуа а тхакіуэм къикіуа гъащіэм щилъэгъуам къыхиха Іущыгъэри езым зэригъэпэщыжа и дунейри лъэпкъым щысхьыншэу тыхь хуищІащ.

Гъубжокъуэ Лиуан 1988 гъэм фоквадэм и 3-м, и ныбжьыр илъэс 51-м иту, дунейм ехыжащ. Куэд шІауэ къытхэмытыж усакіуэм и Іэдакъэщіэкіхэм иджыри иІэ щІэупщІэр къэплъытэмэ, жыпІэ хъунущ ар псэухэм папщІэ ноби рыпсэур!

ЩОМАХУЭ Залинэ.

Гъубжокъуэ Лиуан

Лъагъуныгъэр къандесджэгукъым

Мастэкъуаншэ щІыкІэу, ЗэпэтІыгъщ къандес, Зэхүэдиті итщіыкіыу, Дэ дызэбгъэдэсщ. Лъагъуныгъэр, си псэ, Ар мыкъандесджэгу, ДыкъызэрыгъапцІэў Дыздумыгъэджэгу. КІэнфет нэхъ ІэфІыр Іэнэм къытыбох, «Хэмыту, хэмыту», Жысі эу къыпіы зох. Уэ сыкъэбгъэпцІэну Іэмал къогупсыс, Сэ ди лъагъуныгъэм Щэхуу согуйсыс. Къандесыр сф!эпхьыныр СыткІэ хьэлэмэт?! Си гур сфіэпхьэхуащи, Ар уй анэмэтщ.

Нэкіуэж щэбэтым къуажэм

Щегъафіэ и гум хэти Щалъхуауэ и къуажэжь,

И адэм и пщіантіэжь. НэкІуэж щэбэтым къуажэм, Сэ къуажэр сигу къэкlащ, СыхущІэмыхьэу жысІэу, Илъэсыр изгъэкlащ. Бланэ щалъху йокІуэж, Бланэ щалъху йокІуэж. Уэ къыппежьэнщ уи анэр -Насыпыр - ар мыгуэшщ, Къысхуэхъуу ади ани Сэ къыспежьэнщ си къуэш. Зы махуэм махуэ пытщэу Ди гъащіэм аурэ хощі, КІуэжыныр Іуэху тхуэмыщІу Іыхьлым я жагъуэ дощІ. Іыхьлыхэри тлъагъунщи, Зы джэгу дыкъыщыфэнщ, Кхъуейжьапхъи едгъэщІынщи, Махъсыми дыкъефэнщ.

Си лъахэ - си удз гъэгъа

«Сяужькіэ, хуейми, удзи къремыкі...» -Жијат, жи, цјыху јей гуэрым ЩылІэм щыгъуэ. СызэрыцІыкІурэ си гум зэи имыкІ А псалъэ Іейхэр - ноби срощыгъуэ. Ар дауэ цІыхум и жьэм къыжьэдэукі: «Сяужькіэ, хуейми, удзи къремыкі...» Мо дыгъэ къепсу псоми

хуэжумартым И бзийхэм шыш абы

_{ілъымысарэ}? БжызоІэ лъахэ.

Къыпхитхъыу уэсыр ажэгъуэмэр мартым Дунейм къыщытехьам

ар хуэмызарэ? Ар дауэ цІыхум и жьэм къыжьэдэукі: «Сяужькіэ, хуейми, удзи къремыкі́...» Ди пщіантіэм дэзу сэ удз дахэ згъэкіт, ... Шыпхъуншэу схьыти, Шыпхъу къалэн згъэзащізу;

Гъэгъахэр гъунэгъу Іыхьэу къезгуэшэкІт, Сэ нэщхъыфІагъэт къайІысхри

гуфіапщізу. Ар дауэ цІыхум и жьэм къыжьэдэукі: «СяужькІэ, хуейми, удзи къремыкІ...» СощІэж, сэ губгъуэм

Іэджэрэ сыкІуащ, Си пшащэр згъэгуфіэну удз дахэхьэ. Сэ куэдрэ гуф Іэ нэпсхэр

къысфіекіуащ, Сыкъеджэу усэ удз

къыщысіэщіалъхьэм. Ар дауэ цІыхум и

жьэм къыжьэдэукі:

«СяужькІэ, хуейми, удзи къремыкі...»

Уэшх къошх, Е цы Іэрылъхьэу уэсыр къос -Ди щіылъэр щремыщіэ зэи удз дахэ! Ажалыр - бжэм нэхъ благъэщ -Хъумэ къэс - «Си ужьыр

махуэ пхухъу...» -

ХужаІахэр

Усакіуэ ціэрыіуэ Гъубжокъуэ Лиуан и къалэмыпэм къыщіэкіащ гупсысэ куукіэ гъэнщіа усыгъэ купщіафіэ куэд. Ахэр хабжэ къэбэрдей поэзием и фіыпІэм

КЪЭРМОКЪУЭ Хьэмид, критик. 2007 гъэ.

Поэзие - аращ Гъубжокъуэ Лиуан псэуху жиlа уэрэдым зэреджэр. Поэзиер ар Тхьэм цІыхур гъунэгъу зэрызыхуищ І Іэмалщ. Іэщэ нэщэнэхэр тепщэ щыхъу зэманхэм деж пшэхэм щ ахъумэ дыгъэщ. Дунейм и фІымрэ и Іеймрэ зэхэзымыхуфхэм къапхугурымыгъэlуэн икlи пхузыхемыгъэщІэн телъыджэщ. Ауэ, Тхьэм и шыкуркіэ, щыіэщ, Лиуан хуэдэу, а дыгъэр ноби зи гум къыщезыхьэкі ціыхухэр. Икіи щыіэнущ.

ІУТІЫЖ Борис, Къэбэрдей-Балькъэрым и цІыхубэ тхакІуэ. 2004 гъэ.

Гъубжокъуэ Лиуан и Іуэтэжхэр гуащіафіэщ, ахэр хуэузэщіащ сабийхэм гъащІэр зэхегъэщІыкІыным, ауэ щыхъукіэ, фіым хуэущииным. Псом ящхьэращи, ахэр купщафіэщ, сабийхэм я гущіэм лъэіэсу художественнэ пэжагъ яхэлъщ, тхакіуэм и псалъэхэр еджакіуэ цІыкІухэм я гумрэ я псэмрэ дохьэ.

БАРУЗДИН Сергей, тхакіуэ. 1978 гъэ.

Гъубжокъуэ Лиуан и цІэр куэдрэ зэхэсха, и тхыгъэхэм седжа нэужьщ езым сыщыхуэзар. Гъубжокъуэр куэдым къацІыху усакіуэ хъуат, университетым щеджэрт. Зэгуэрым абы срохьэліэ тхылъ цІыкіу гуэр иІыгъыу. «Дапщэщ уэ езым уи тхылъ къыщыдэкІынур?» – соупщІ. «Куэд иІэжкъым сысейри къыдэкІыным», – жеІэ Лиуан. Пэжуи, куэд дэмыкіыу дунейм къытехьащ Гъуб-жокъуэм и япэ усэ тхылъ ціыкіур, «Шэрэдж толъкъунхэр» зыфіищар. Тхылъыфі хъуат ар, усэфі куэди итт. ЦІыху щабэхэр, Іэдэбхэр куэдрэ псэууэ жаlэ. Ауэ Лиуан гъащІэ кІыхь хъуакъым. ИтІани, ар ноби къытхэтым хуэдэщ, тщІыгъущ и усэхэр.

ХЬЭХ Сэфарбий, тхакіуэ. 1995 гъэ.

CANSIE ITCANSE

ЗекІуэ хъуэхъухэмрэ шы хуэІухуэщІэхэмрэ

Балъкъдэсхэр щыпэшэс хъуэхъум «зекіуэ ціыкіу хъуэхъукіэ» еджэу щыташ, шыр щыдашкіэ гъзунэхупіэ ирашэрэ и зэф1экІыр здынэсыр къахутэу зэрыщытам ирапхыу. Беслъэнейхэм я бзэмрэ щэнхабзэмрэ щыпэшэс тхьэлъэlур зэрыхэтыр «гъуэгужьэ хъуэхъу» фіэщыгъэмкіэщ, хъуэхъубзэри тхьэлъэlу хуэlухуэщ эхэри а зы псалъэм кърагъзубыду. Тіуащіз ціыкіум, Бахъсэнрэ Шэджэмрэ я зэхуакум, Фэндыкъуэ зэгуэр щыпсэууэ къыдэкіыжахэм я бзэм зи гугъу тщіы Іуэхугъуэр зэрыхэтыр «гъуэгу цІыкІу гъуэгушхуэ хъуэхъуущ».

АДЫГЭБЗЭМ и къэгъэшыкІэхэр гъэшІэгъуэнш. Шыпэшэсым и япэ хъуэхъум щхьэкіэ «кърахьэліащ» жаіэ. Къызэралъытэу щытамкіэ, зи щіэблэр къызэщІзувзу цІыху хъуа бзылъхугъз нэхъыжьым унагъуэми лъэпкъми фІыгъуэрэ хэхъуэрэ къарихьэлІащи, и псалъэми а гуащ эр хэлъщ. Щ акхъуэми хъуэхъу тохуэ, жыхуаГэр зэрыпэжыр мыбдеж нахуэ щохъу - цІыхубзым фадэбжьи фалъи ІэщІагъэувэркъым, ауэ щІым къыхэкІыкІа ерыскъыпхъэр, щэкі хужьыр къешэкіауэ, къещтэри абы тохъуэхъухь, хъерыр шымрэ шумрэ къарихьэлІа нэужь, ерыскъыр (нэхъыбэм ар мэжаджэщ) щы ирещІыкІри, зы Іыхьэр шум, адрей ІыхьитІыр езым и бгъуитІымкІэ щытахэм ярет. Абы иужькІэ цІыхубзыр йокІуэтыж.

Шыр къыдэкІрэ къуажэ хэгъуащхьэм къытехьа нэужь, ахэр гъуэгу тезыгъэхьэ нэхъыжьхэм ящыщ зы иджыри зэ мэхъуахъуэ:

Уэ си щІалэ къуапцІэ, КъарапцІэм утесу ипэу удокІ, Шу икІэ умыхъуу, Щауэхъуу ухахуэу, Къарэбэу къэпхуфыр Іэм дэжэу, Бийр къыпкІэлъыжэми къуимыкуу, Къозымыкуфхэр уэркъыжьу, Мыужьэжьыхэр уи джатэу, Уи джатэм и пэр маисэү, Хэкурыс псоми уефІэкІыу Тхьэм уищ!! Уэ си щІалэ, Бланафэр уи пщыІэ бгъэну, Уи унэ бгъэныр домбеижьыфэу, Фадэм и піащіэр пащіэкіэ бзыуэ, Бзылъхугъэу гуащэхэр уэ

къыпхузэпещэу, Пщащэм и дэгъуэм уэ уращіасэу, Хэкурыс щауэ ухъуну Сэ сынохъуэхъу!

Зи гъащ Іэр шым епхауэ къэгъуэгурыкІуа адыгэм и ІуэрыІуатэм шыпэшэсым и хъуэхъубэ хэтащ. Хэкукъутэм щыгъуэ, лъэпкъыр зэбгрыпхъа хъуа нэужькіэ, іэщіагъэри ужьыхыу, абы пыщіа хабзэхэри яіэщіэгъупщыкіыу хуежьащ. ХамэщІ къыщыхута къэбэрдей адыгэхэм я нэхъыбэр Къэбэрдеишхуэрэ хоф, итlанэ щ алэм къратыжа бжьэр ДжылахъстэнейкІэ зэджэ Узун-Яйларэ Гёксун губгъуэмрэ псэупІэ щащІауэ щытащ. Куэд щІакъым шы гъэхъуным къызэрыпыкІрэ. Нэхъыжьыгъуэр ныбжькі э нобэ къызылъысахэм я адэжьхэр зекіуэр, е нэхъ пэжу жыпіэнумэ, щызэрыхъуахъуэу щыта адыгэбзэр зыщІэжыр мащіэкъым. А хъуэхъубзэхэм ящыщщ мыр:

Уу, зы Тхьэуэ Тхьэшхүэ, Нэрдокъуэу зыщогъуэладжэ, Жьыгъуэр зыт, Дунейм я тет! Уардэ үнэшхүэү, Пщышхуэ епсыхыпІэу, Уэхьэхьей щемызщ ар, Мэзыр и шхуэмылакІэщ, И кІым хуарэр фіегъэщ, Щыпэшэсым дзэшхүэр къишэү, Дзэуэ къишэр дыгъужьу, Дыгъужьыгур кІуэцІылъу,

УкІуэцІрыплъым тІыхъуфэу, Уафэ джабэр дыщэкіыу, И щхьэр абрэмывэу, И нэр вагъуэшхуэ лыду, КъызыпылыдыкІыр и Іэщэу, Дзэр зыущийр и джатэу, И джатэпэм жыр мастэр пыщэщу, Куэд пыщэщым гу мин гъэубзэу, И бзэкъум къулкъулыкъум зыпишэу, И бжэнищэр къалэ щыгум щигъасэу, Есу пщы щауэр зыщІигъуу, Хъан и къуищыр щІэупщІэу, Хъундэджыр и пщІантІэм щепсыхыу

Апхуэдэ щауэ Тхьэм къыдит! Бжьэр зи ціэкіэ жаіам бжьэ хэфынри ьылъос. Адыгэ жыІэкІэу жытІэнщи, и пащіэкіэ мащіэу къыхещіэри, шудежьэ щауэ гъусэм бжьэр хуеший, ари къыхъуэхъу жызыlа тхьэмадэм Іэщlегъэувэж. Абы иужькіэ щіалэр тхьэмахуэ, мазэ гъуэгу тоувэри, «къэт» жрегъэlэ. Шыр щагъэунэху лъэхъэнэщ щыпэшэс пэшэс дэкІыр. КъекІуэлІэжрэ шырэ лІырэ зэхуэарэзыуэ къыщІэкІмэ, «шы и фэрэ лы и фэрэ зэрыщащ, зэрыгъэщІэхъунукъым» жаІэ.

Щыпэшэс дэкlахэр къэтыху унэм исхэм кІэлъыгъэхуабэ жаІэри шхыныгъуэ зэхуэмыдэхэр япщэфІ. Іэнэ пэрытысхьа нэужь, мыпхуэдэ зы хъуэхъутхьэлъэlуи жаlэу щытащ:

Ялыхь, Гъуэгужь езышэжьа мы щІалэр Гъуэгу махуэ тегъэувэ, И гъуэгупэ фІы иригъакІуэ, Гуфіэгъуэкіэ егъажьэ, ФІыгъуэкІэ къегъэкІуэлІэж,

И жьэгу пащхьэ псынщІэу

къыІугъэуэж! Щыпэшэсыр зэфіэкірэ къекіуэліэжа нэужь, зекіуэ кіуэну шуужьхэм джакіуэ къыхуащІыху щІалэр зекІуэ гъуэгу теувэ хъунутэкъым. Шу закъуэ къыхэкІынрэ гуп шу хъунрэ щызэхэкІыр зыгуэрхэм ящІыгъуу зэ ежьэмэщ. ДжакІуэ къыхуащІрэ щіалэр зыхагъэхьэмэ, етіуанэу унагъуэ тхьэлъэlу ящІырт. Мыбы щыгъуэ ныш яукІырт. Абы къраджэрт я дзыхь зрагъэз, унагъуэм куэд щ ауэ къадэгъуэгурыкІуэ адэжь жьэгъухэр.

мылэр щызэхалъхьэ жэщщ мы жэщыр. «Іуданэ зэрыдзэрэ данэ бэльтокурэ уи піэщхьагъ щіэлъу нэху укъекіамэ, псэлъыхъу хъыджэбз уи мащІэкъым» щыжаІари мыпхуэдэ зы жэщщ.

Гъуэмылэм и ІуэхукІэ псалъитІ-щы. Гъуэмылэ лІэужьыгъуищым я гугъу дощіыф мысыхьэткіэ: шхын гъур, гъуэмылэжь (зекіуэ гъуэмылэ), гъуэмылэ лей. Шхын гъуркІэ зэджэр щыпэшэс дэкІым хуагъэхьэзыр гъуэгуанэ шхынырщ. Абы хеубыдэ бащырбэжьей из хъун форэ хьэкъуртрэ (форыпш иризэхащіэну), джэдыкіэрыпщыр (тхъурыжьыр), тэджыпскіэ зэіымыха тхьэвым къыхэщінкіа хьэлыгъур, лы гъурыр, кхъуейплъыжь гъэгъуар, фэнджьей из псыр. ГъуэмылэжькІэ зэджэм зи гугъу тщіа шхыныгъуэхэри хохьэ, абы ищіытхъурымбеймрэ шхузымрэ lvжкlи хэлъщ. Псалъэм къыдэкіуэу жытіэнщи, шхузым гъэхьэзырыкІэ зыбжанэ иІэщ, зыхуащі Іуэхум теухуауэ: псынщіэрыщІрэ щІыгъуэ кІыхьу. ПсынщІэрыщІу ящІ шхузырщ зекіуэм къыздрахьэкіыу щытари. Гъуэмылэ лей жыхуаІэр гъуэмылэжь шхыныгъуэр псори зэхэгъэгъухьарэ зэхэжыхьауэ икІи зэхэкІутэжауэ зы чысэ цІыкІу илъу уанэгущхьэнтэм иралъхьэрщ, е шыкІэпх къэпым щахъумэрщ, е Іэщхьэпщэм еуалІэ хьэзырыбгъухэм иракІутэрщ. Гъуэмылэм и гугъу адыгэ лъэпкъщ эныгъэм япэ дыдэ щызыщІар Унэрокъуэ Раерэ Мэрзей Аслъэнбэчрэщ. Шхыныжь егуапэкІэ еджэу хъуэхъу-тебжэм хуэдэу къебжэкІхэр щыlэщ. Ахэр куэд мэхъу. Абыхэм ящыщ зы щапхъэу къэтхьынщ ХьэтІохъущыкъуей Ипщэ (Зеикъуэ) щыпсэуа Табыщ (Лосэн) Мэчэхъан дигъэтхыжауэ щыта тебжэхэм языхэз:

Уэ шхын и пІалъэ, Псэ и палъэ, Уи къэуат щІэмыкІыу, Уэ уи ІэфІ мыкІуэду, Зышхым щыкіуэу, КІуэд имыІэу, Куэду илъу, Телъмэ батэу, Илъмэ щатэў КІыхь щІы, Хъер щІы, Іэфі щіы!

Иджыри зы Іуэху. Гущэкъу уэрэдым къыщокlуэ мыпхуэдэ едзыгъуэхэр: «Уи псэ закъуэр мастэпэбдзи, Пхъуантэдэлъу пхузохъумэри». Іэщэ-фащэр щызэрагъэпэщ жэщым анэхэм, анэжьхэм уанэгущхьэнтэ тхьэмпэтелъ жыхуаІэм мастэпэбдзкіэ хэдыкі тіуащіэ тращіэу щытащ. ХэдыкІыр хъурейуи, плІимэуи, щимэуи, нэгъуэщІ пкъыгъэпс щІыкІэ зэхуэмыдэуи ящІынкІэ хъунут, ауэ ар зэтелъу, къызэдекіуэкі тіуащіэу хэщіыхьын хуейт. Мыращ шэтемыгъахуэ тхыпхъэкІэ зэджэр. Мастэпэбдзыр гъущІыкІэти, угъурлыгъэ пылъу, нэтемыгъахуэ гуащІэ иІэу къащыхъурт, абы къыхэкІыуи яхъумэрт, нэ жагъуэм пэlэщlэу.

Уанэгущхьэнтэ тхьэмпэтелъым и мызакъуэу, тхыпхъэр бэракъми тращІыхьырт. Псалъэм щхьэкіэ, Хьэтіохъущыкъуей Ипщэ щыщ Щоджэнхэ я бэракъым телъащ апхуэдэ хэдык І. Ар щыхащІыхькіэ ціыхубзхэр унэ пхыдзам щІэтІысхьэхэрти, я Іуэху зэфІэкІыху зы псалъэ жамыlэу щыму ар ящіырт. Адыгэ пщы-уэркъхэм шэтемыгъахуэ тхыпхъэмрэ хьэфэ тхылъымрэ зэкlуэціылъу пщэрыдзэу кърахьэкіыуи щытащ. Абыхэм я пІэ нэхъ иужькІэ шэтемыгъахуэ дыуэр иуващ.

ТхьэлъэІумкІэ дгъэзэжынщи, абы хэлъ зы гъэщІэгъуэнагъым и гугъу тщІынщ. ІэнитІ зэпэщхьэхуэу зэдагъэув ЗекІуэ ежьэну, гъуэгу теувэну щІалэм хабзэт: зыр - щІалэмрэ и ныбжьэгъу-Іэщэ-фащэр щызэралъхьэ, и гъуэ- хэмрэ я Іэнэу, адрейр - нэхъыжьхэм яйуэ. Іэнэр къызэlузых нэхъыжьым щlалэм и ціэкіэ щыпэ хъуэхъур къеіэт:

> Ялыхь! Дзэ пэлъытэ шууэ, И уэгъуэ закъуэр уэгъуищэ піальэу, И нэр зытеплъэр шабзэм ІэщІэмыкІыу,

Я нэхъ хүкіэү ищіэм сэрэбэгъуэр хэту, Джатэр иІэтамэ, дзэ пакІэр

ирилъэщ І эхыу,

Къызэхэзыхым яфІэтельыджэу, Джакіуэ зыхуащіым я щхьэжу, Жылэм я Іумахуэу, И мэтүхү бжы къутэү, И джатэр маисэу, И Псатхьэр бжэ блыгу имыкlыу, Тхьэгъэлэджри лъахэм шыпсалъэч. Лъэпщ емышу Іэщэр къыхуищІу, Зи гъащіэм кі́э имыіэжу Пъабжьэшхуэ тхурехъу!

ТАБЫЩ Мурат, «Адыгэ псальэ» газетым и щІэныгъэ обозреватель.

AALIB ITCAALB

Гъущі куэбжэ зиіэр...

Зыхуейр игъуэтрэ, зэхъуапсэ щымы эу псэуи, махуэм шхамэ, етІуанэ махуэм ишхынум егупсысу псэуи щыІэщ. ЦІыхур зэи зэхуэдэ хъунукъым. Зи ныбэ изыр щыщыкі щыіэщ, зимыІэм епагэкІыу, къелъэІуам зыхуигъэщІагъуэу, зыхуигъэину. Абы щыгъуэ ар егупсысу пІэрэ езыри зэ дэхуэхынкІэ зэрыхъунум?

«Гъущі куэбжэ зиіэ гъущі мастэ щощіэ», - жаіэ. Мыхьэнэншэ дыдэу къыпщыхъу гуэр уимы энк э Іэмал имы зу урихьэліэнкіэ хъунщ. Псори зыгъуэту есар, апхуэдэ гуэркіэ лъэіуэн хуей хъумэ, мэхъуж цІыху Іэси, щаби, и щхьэр щигъэлъахъши къыхуохуэ. Щогъупщэж хьэтырыншэу зэрыщытари.

Абы щыгъуэ «мастэ фіэкіа зимыіэр» егъэгушхуэ мо «цІыху лъэщыр» къызэрелъэІуам, хуимыщІэн щымыІэу. Сыту къаруушхуэ иІэ щэху куэд зиІэ цІыху псантхуэм! Гъунапкъэншэщ... Пагэр егъэІэсэри, Іэсэр егъэпагэ.

Къэгъазэ зимыІэ

Щысабийм щыщІэдзауэ и щІалэгъуэр кІуэху, къыпэплъэ гъащіэм ціыхум и гугъэр епхауэ, къэкіуэнум щыгугъыу мэпсэу. Жьы хуегъэзэк хъуамэ, гуф эгъуэу къыхуэнэжыр зыщ: гъащ в къэзгъэщ вм ф врэ гуапагъэў сыт хуэдиз щызлэжьа? ЩІедзэ гъащІэм егупсысын.

МыкІасэІуэу пІэрэ? Абы щыгъуэ хуэгъэзэкІуэжыркъым щыхузэфІэкІым щыуагъэу ІэщІэкІар.

НЭХУЩ Хьэжпагуэ.

ЕкІуэкІыу: 1. Пасэрей шабзэ

лІэужьыгъуэ. 5. Анэкъилъху. 6.

Пхъэм къыхэбзыкІа бжэмышх ин. 8. ... и уасэу зы уэстын

хьэмэрэ зы и уасэу ... уэстын?

9. Щіэныгъэхэмкіэ Дунейпсо

Адыгэ академием и унафэщІ.

10. Макъамэ Іэмэпсымэ. 11.

ЦІыхубз щыгъын. 12. Шатэ е

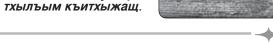
тхъуцІынэ гъэвэжам я дагъэ.

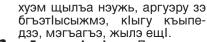
Тхъурэ форэ зэхэгъэшыпсыхьауэ

шхыныгъуэ-хущхъуэгъуэр хуабжьу сэбэпышхуэ яхуохъу зи тхьэмщІыгъу, шхалъэ узхэм, зи давленэр ехуэхахэм, зи бгъэм щынэ хыхьахэм, Іупс бзаджэ зинэхэм. Фом халъхьэр тхъу гъэвэжагъащІэщ. Тхъур кІэструлым иралъхьэ, хьэкум трагъэувэри ягъэткіу. Зэіащізурэ абы фо хакізри, фіыуэ зэ-хагъэзэрыхь. Къытрахыжа нэужь, абдж е кхъуэщын шынакъым иракіэри, и щхьэр тепіауэ щіыіапіэкіыфіыпіэм ягъзув. Зэмыкіуэкіыу куэдрэ щытщ. Щашхынум и деж зыхуейм хуэдиз къыщхьэщахри, ягъэхуэбэж. Мырамысэ хуабэм и кум илъу яшх е шэ гъэпщтам традзэри шхэн и пэ къихуэу ираф.

Халъхьэхэр: фоуэ - грамм 1000, тхъу гъэвэжагъащІэу - грамм

«Адыгэ шхыныгъуэхэр»

Бжьынціыкіу – Лук репчатый. Бжьынышхуэ жылэхэр гъатхэм тепсэмэ, зи щхьэм см 1,5-рэ нэхъ зи мыинагъ бжьын цІыкІухэр къокІыкІ. Гъэма-хуэкІэм – бжьыхьэм ирихьэлІэу ар Іуахыж.

ЕтІуанэ гъатхэм ціыкіўхэр бгъэтіысмэ, бжьынышхуэ къокіыкі. Щіымахуэм щылъауэ бжынышхуэ хэплъхьэращ кІыгу къызыпидзэу жылэ зыщІыр.

ХЬЭКЪУН Барэсбий.

Бжьын ліэцжьыгъцэхэр

Бжьынышхуэ – Лук репчатый. Щхьэшхуэ зыщІ бжьын лІэужьыгъуэш. Нэхъыбэм илъэситІкІэ къокІ. Япэ илъэсым бжьын хьэсэ цІыкІум трасэри къагъэкІ, бжыхьэм Іуахыж бжьыныщхьэ цІыкІу къикІыкІахэр. ЕтІуанэ гъэм бжьыныщхьэ ціыкіухэр гъатхэм ягъэтіысахэр бжьынышхуэ мэ-Бжьынышхуэр, щІыма-

Псалъэзэблэдз

Дыгъуэшх-дыгъуэлІхэм, бзэгузехьэхэм игъащ і эми ... хуащІ. 16. Адыгэ театрым и джэгуакіуэ, КъБР-м щіыхь зиіэ и артисткэ.

Къехыу: 1. Дунейр щыуаем деж адэкіэ-мыдэкіэ трищіэ уэс піащіэ. 2. Гъэмахуэ хъупіэхэм ... куэд къыщаш. 3. Жэмтхьэлэ къыщалъхуа адыгэ генерал. 4. «ФІыцІэ» псалъэр нэгъуэщІу зэрыжаІэ. 7. Нэхъ пасэм адыгэм мэлыц щабэр а къэкІыгъэмкІэ плъыжь дахэу ираІэрт. 8. МахуэцІэ. 11. Къэрэгъэш къыщыхъуа адыгэ усакІуэ lэзэ. **13**. 1992 гъэм ди республикэм щекІуэкІа президент хэхыныгъэхэм 2-нэ увыпІэр къыщызыхьа. 14. Адыгэ псалъэжьым зэрыжиІэмкІэ, ар адэжь щіэинщ. 15. Ціыху уэд.

> Зэхэзылъхьар МЫЗ Ахьмэдщ.

щащ.

Мазаем и 19-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и

жэуапхэр: **ЕкІуэкІыу:** 1. Тихонов. **4**. Бохъу. **5**. Уэм. **9**. Елгъэр. **10**. Хьэсэгъу. **11**. Сытхъу. **12**. Епэр. **15**. Жызум. **16**. ГъущІыпэ. **18**. Нау. **20**. Къубэ. **21**. Щыгъуп-

Къехыу: **1**. Тхъу. **2**. Обь. **3**. Ву. **4**. Бжей. **6**. Мыгъуэ. **7**. Шэнтиуэ. 8. Хьэхъупащіэ. 13. Бжэн. 14. Іэзэ. 17. Жэп. 19. Ущ. **20**. Къущ.

щхьэкІэ бзылъхугъэ скіырт, псы зытракіэрт.

(шапсыгъхэм) я мифоло гием къызэрыхэщымкІэ Хы-гуащэ и Іэпкълъэпкъыр сурэтщ, и щагъкіэ - бдзэжьейщ. Хы-гуащэ ягъэлъапізу гъзмахуз къзс хы lуфэм тхьэлъэlу, удж хъ-урей щащІырт, загъэп-

ХамэІумыхуэ

Хадэ гуащэ. Губгъуэ-

хадэхэм я тетщ. Гъатхэпэм,

япэ накъыгъэхэр къыщы-

гъагъэкІэ, Хадэ-гуащэ Нэ-

ихьэти удз гъэгъахэр къа-

щыпт, зыхуэупсэрт. Мыр

дунейр къэушыным, къэ-

щІэрэщІэжыным епха хуэ-

хьэжыгъэ ирагъэхьэжамэ,

мэл яукіамэ, фадэ ящіамэ,

фо щіахуамэ, лэжьыгъэ кърахьэліэжамэ, псом япэ

езы унагъуэм зыГуагъэхуэн

хуейт. Абы иужь ягуэшыну, ятыну, къахъуэжыну,

ящэну Іыхьэр къыхагъэ-

кІырт. Берычэтыр унагъуэм имыкіын папщіэ, мэгъу

мыхьэнэ иІэу зэрахьэ хаб-

Хы-гуащэ. Хым (тен-

джызым) и тхьэгуащэщ. Хы

ФІыціэ Іуфэм Іус адыгэхэм

ХамэІумыхуэ. Унагъуэм

хуащІырт.

губгъуэм

ГЪЫЩХЬЭТЫХЬ

ЩІалэгъуалэр

ІухуэщІэщ.

10

Нэхъыжьхэм ятеухуауэ

♦Нэхъыжь гъуэгу техьауэ кІэлъыджэркъым, атіэ кіэлъокіуатэри, зыхуейр жраіэ е къыщыгъупщаіамэ иратыж.

♦Нэхъыжь и псалъэ тlу ящІыркъым, абы и унафэ хэпсэлъыхыжыркъым.

♦Тутын яІурылъу, фадэмэ къажьэдихыу, я Іэр я жыпым илъу е ахэр я ♦Нэхъыжь

шхужьым ирагъзувауз нэхъыжь пащхьэ щыпсалъэркъым.

♦Нэхъыжь и гъуэгу зэпаупщІыркъым, абы и псалъэ зэпаудыркъым.

♦Нэхъыжь щыту нэхъыщІэ щыскъым, абы и тіысыпіэ хэха иубыдыркъым.

блэкІыу нэхъыщІэхэм щіыкіэншэу защіыныр, ину псэлъэныр, дыхьэшхыныр емыкіущ.

♦Нэхъыжьыр бгъэлъапІэмэ, абы хуэфащэ пщіэ хуэпщімэ, уэ жьы ухъуа иужь, апхуэдэ пщІэ бгъуэтыжынщ. Аращ «Нэхъыжьыр бгъэлъапіэмэ, уи щхьэ лъапіэ хъунщ» адыгэ псалъэжь щіыщыіэр.

♦Нэхъыжь къепсамэ, «Жьыщхьэ махуэ ухъу!» жрагэ.

♦И адэ, и адэ къуэш е езым нэхърэ фІыуэ нэхъыжь и къуэш здэщыс Іэнэ щІалэр тІысыркъым.

ТхьэкІумэкІыхь

Бжьахъуэ пщыІэм техьэри, мыщэм зы бжьэматэ ирихьэжьаш.

- ФокІэ сытхъэжынущ! гуф ащ мыщэр, бжьэматэр мэзым щІихьэри, жьажьэр щхьэрихащ. Жьажьэр щыщхьэрихым, Бжьэр бжьэр къиуащ. къеуэ щыхъум, жьажьэр щхьэрипІэжри, матэм и щхьэр щІимыщэм хьащ. Жыг къуагъым къыкъуэувауэ, ар бажэм илъэгъуащ. Абыи и гурыІупсыр къажэрт: «Фо хьэкlуэ сшхащэрэт!» - жери.

Бжьэм ящышынэрти, бжьэматэм ирикуртэкъым бажэм. ТІысауэ зобэдзауэ: «Бжьэматэ жьажьэр щхьэрызыхын зы делэ згъуэтатэмэ, сытхъэжынут». Зэбэдзауэурэ, дыгъужьыр игу къэкІыжащ.

«Дыгъужь делэр къэсшэнщи, бжьэматэм жьа-жьэр щхьэрезгъэхынщ», жиlащ бажэм, дыгъужьыр къигъуэтри, бжьэматэм и гугъу хуищ ащ. Дыгъужьыр гуфіащ: «Фокіэ зыстіыжынущ!» - жери.

`НакІуэ, сыгъэлъагъу бжьэматэр.

Бажэм дыгъужьыр бжьэматэм бгъэдишащ.

- Мис, фор хьэлэл пхухъу! - жери бажэр lyкlyэтащ. Жьажьэр щыщхьэщиудым, бжьэр къиури, дыгъужьым епщіащ, абы и щхьэр щыщІихьэм, бажэм фокІэ зигъэтхъэжащ.

ФокІэ зигъэнщІри, ежьэжащ, жэр тхьэкІумэкІыхьыр къыщрихьэлІэм, бжьэматэм и гугъу хуищІащ. Фо игу къихьати, тхьэкіумэкіыхьым къыдидзыхащ, ар бжьэматэм иригъэтІысылІэри, бажэр мыщэм деж жащ.

ШІэхыу унэмысмэ. тхьэкІумэкІыхьым фор ІэщІэухэнущ, - жриІащ мыщэм.

Мыщэр жэрыгъэкІэ кІуэмэ - тхьэкіумэкіыхьыр фом щхьэщысщ, и пэр матэм ириІуауэ.

- Мы назэр зэрынапэншэ! Сэ фом пэсщІ зэрыщымыІэр пщІэркъэ уэ! - жери мыщэр тхьэкlумэкІыхьым ещхьэфэуащ, и кІэри пиудащ. Аращ тхьэкІумэкІыхьыр кІагуэ щІэхъуар.

ДифІ догъэлъапІэ

Гъэсэныгъэ

ЛІыхъужьыгъэм и дерсхэр

Ди республикэм зэи щызэпыуркъым ныбжьыщ эхэмрэ щіалэгъуалэмрэ драгъэкіуэкі хэкупсэ гъэсэныгъэр. Мы махуэхэм абы ехьэліа лэжьыгъэ шхьэпэхэр щекіуэкіащ щІыналъэм хыхьэ къалэхэм, щІыпІэхэм. Абыхэм я щапхъэщ Налшык къыщызэрагъэпэща зэlущlэхэр.

ЗАУЭМ (лэжьыгъэм), ІэщэкІэ зэщІэузэда къарухэмрэ хабзэхъумэ Іэнатіэхэмрэ я ветеранхэм я Налшык къалэ зэгухьэныгъэм и ліыкіуэхэмрэ 115-нэ шу дивизэм и ціэр зезыхьэ КъэлъыхъуакІуэ гупым хэтхэмрэ къалащхьэм дэт курыт школ зыбжанэм зэгъусэу щрагъэкІуэкІащ «ЛІыхъужьыгъэм и дерсхэр». Хэкум и хъумакІуэм и махуэм ирырагъэхьэліа а лэжьыгъэхэм жыджэру хэтащ балигъып э имыувахэм ядэлажьэ ІэщІагъэліхэри.

Еджапіэхэм щекіуэкіа дерс купщіафіэхэм къакіэлъыкіуэу, КъэлъыхъуакІуэ гупым и пашэ Заруцкий Олег и жэрдэмкІэ нэхъыжьхэм ныбжыьщІэхэр ирагъэблэгъащ Хэку зауэшхуэм хэта зауэлІхэм зэрахьауэ щыта щыгъынхэр, хьэпшып зэмылІзужыгъуэхэр щахъумэ музейм. Ныбжыщ Тэхэм хуабжыу яф Тэхьэлэмэташ къэлъыхъуак Туэхэм илъэс зэхуэмыдэхэм къриубыдэу зэхуахьэсыжа хьэпшыпхэм ящыщ куэд.

КъэлъыхъуакІуэ гупым хэтхэм зэрыжаlамкІэ, абыхэм а лэжьыгъэм куэд дэмыкіыу пащэжынущ. Урысей Федерацэм Зыхъумэжыныгъэмкіэ и министерствэм и управленэм хъыбар къызэрырагъэщ амк іэ, ар техуэнущ мазаем и 26-м. А махуэм ди республикэм и школакІуэхэри хэтынущ «Фэеплъым и къэрэгъул-2022» акцэм.

ЕхъулІэныгъэкІэ япэу утыкушхуэм къохьэ

Владимир областым хыхьэ Суздаль къалэм иджыблагъэ щекіуэкіа алыдж-урым бэнэкІэмкІэ Урысей Федерацэм и чемпионатым зэфіэкі лъагэхэр къыщагъэлъэгъуащ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ спортс-

3И хьэлъагъыр килограмм 82-м нэблагъэхэм я зэхьэзэхуэм пэщ эдзэ зэlущlэхэм шэч къызытумыхьэн текІуэныгъэхэр къыщызыхьа Гъуэныбэ Ізуес финал ныкъуз зэпэщІэтыныгъэм хьэрхуэрэгъу къыщыхуэхъуащ Токио щекlуэкlа Олимп джэгухэм хэта Чихиркин Александр. ЗэlущІэм хухаха зэманыр 3:3-уэ иухащ, арщхьэк э иужьрейуэ балл къэзыхьар Чихиркинырати, абы текІуэныгъэр хуагъэфэщащ икІи домбеякъ медалыр зыІэригъэхьащ. Апхуэдэ щІыкІэкІэ, щІалэгъуалэм я зэпеуэхэм къыщихьа текІуэныгъэ дахэхэм къакІэлъыкІуэу Гъуэныбэм и ехъулІэныгъэхэм къы-

щыпищащ япэу зыхэта балигъхэм я чемпионатым.

Джылахъстэнейм щыщ спортсменхэу олимп спорт лізужьыгъуэхэмкІэ Урысей Федерацэм и командэ къыхэхам хэтхэмрэ абыхэм я тренерхэмрэ саугъэткіэ гъэлъэпіэным теухуауэ Тэрч муниципальнэ районым щіыпіэ самоуправленэмкіэ и советым и сессием къыщащта унафэм ипкъ иткіэ Гъуэныбэ Іэуесрэ абы и гъэсакіуэ Белгъэрокъуэ Эдуардрэ ахъшэ къызэрыхахыну сертификатхэр яритащ щІыналъэм и Іэтащхьэ Дадэ Mylэед.

«Іэуес ехъулІэныгъэкІэ зыкъыщигъэлъэгъуащ япэу зыхэта алыдж-урым бэнэкІэмкІэ Урысей Федерацэм и чемпионатым. АдэкІи зэрыхигъэхъуэн Іэмалхэр иІэщ икІи ди гуапэу и текІуэныгъэхэм дыпэплъэнущ», - жиlащ Тэрч щІыналъэ администрацэм и Іэтащхьэ Дадэ МуІэед.

КЪЭХЪУН Бэч.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

ДИ ХЭЩІАПІЭР 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цэр зезыхьэ уэ-рам, 5, ебгъуанэ - епщІанэ къатхэр.

Полинэрэ Кононовэ-Навицкая Иринэрэ. «Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край,

ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер ІэнатІэм щагъэхьэзыращ. Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

Куэцэ Идар и вагъуэ

Николаев Юрий и музыкэ академием къызэригъэпэща «Пщэдджыжь вагъуэ» дунейпсо зэпеуэ зэlухам щытекІуащ ди республикэм щыщ, КъБКъў-м уэрэдымрэ къафэмкіэ и «Амикс» уэрэджыlакlуэ гупым хэт Куэцэ Идар.

КЪЭПЩЫТАКІУЭ гупым щыщхэм балл нэхъыбэ зыхуагъэфэщар Къэбэрдей-Балъкъэрым икla, зи хьэрхүэрэгъухэм ефіэкіыу къалъыта Куэцэ Идарщ. Иджы уэрэджыlакlуэм къыи макъ эм шиІэ зэфі «Голос. Дети» зэпеуэм щигъэлъэгъуэну.

Къыжы апхъэщ Куэцэ Идар мыр и щыпэ текІуэныгъэу зэрыщымытыр. Уэрэджыlакlуэр щытекlуащ усэ, прозэ къеджэнымкlэ «Зажигаем новые звёзды» V дунейпсо фестиваль-зэпеуэм (Сочэ), Крутой Игорь и академием къызэригъэпэща «Академия талантов» урысейпсо фестивалым (Краснодар), «Твой голос» дунейпсо фестиваль-зэпеуэм (Москва), «Радуга над Нальчи-ком» дунейпсо зэхьэзэхуэм (Налшык), «Золотой голос России» дунейпсо фестивалым (Москва), нэгъуэщ зэхьэ-

хьэхэм къигъэлъагъуэ «Голос. Дети» зэпеуэм хэту Идар зыкъыщигъэлъэгъуэ-Макъамэм зэфіэкі инхэр шызэнум. Дохъуэхъу а щалэ цыкум и вазыгъэхъуліэ, республикэм и ціэр фіыкіэ гъуэр куэдрэ блэну. зыгъэју Куэцэ Идар я гъэсэнщ Гараевэ

ДыкІэлъывгъэплъ мэрем пщыхьэщ-

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

Индексыр П 5894 Тираж 2.076 Заказ №370